

AUKŠTAITIŠKAS **formatas**

ŽURNALAS UTENAI, ANYKŠČIAMS, MOLĖTAMS IR ...

Nr. 4(97)
2023

5 Atjauta nustebino mus pačius

8 Autoparke yra ir pilnametystės sulaukusių automobilių

15 Cenzūra buvo beraščių kompanija

KAINA 2 EUR

Anykščių baseinas

BANGONIS

PIRČIŲ KOMPLEKSAS:

GRUODŽIO 19 IR 25 d.
NEDIRBS

GRUODŽIO 24 d.
DIRBS 10–18 val.

GRUODŽIO 26–30 d.
DIRBS 10–22 val.

GRUODŽIO 31 d.
DIRBS 10–19 val.

SAUSIO 1 d.
DIRBS 15–22 val.

+37062083544

SVEIKATOSOAZE.LT

UŽSAKYTI

Dienos ir nakties pusiausvyros kaita – Angelų metas. Arba laumių. Vejančių į baltus sniego ar miglų kamuolius viltis bei nuojautas.

Trumpiausių dienų ir ilgiausių naktų prieblandose laikas meta tarsi kokį šešėlį. Iš jo baikštaus virpėjimo veriasi suvokimas – o nieko nebebus taip, kaip vakar.

Tarsi sidabražvynė laiko upės žuvis nubunda baimės, suteliuškoja nuojautų uodegos, dangstyto spalvotomis pasakiško gyvenimo laukimo skraistėmis. Pasijunti mažas ir nuogas – kaip kūdikis ėdžioje – prieš begalinę visatą ir nesibaigiantį laiką. Raukšlėtas ir žilas, išganytas, bet praganęs gyvenimą.

Angelų ir laumių metų religijos moko daugiau tylėti. Tarsi garsiai išstartas žodis turėtų galią pramušti išretėjantį dangaus audinį ir būti išgirstas. Ir išklašytas.

O tikrai nori, kad tavo žodžiai pildytųsi? Geidi aiškiaregystės dovanos? Prisimeni, kaip baigėsi Kasandrai? Supranti, kodėl pasakose senė, kuri mergelei gali parodyti kelią į Saulės pilį, gyvena vidury gūdžiausios girios, o kompaniją jau palaiko tik senas varnas...

Paguodžiančias istorijas, žinoma, tu atsimeni geriausiai.

Angelų ir laumių metų net tylint geriau melstis. Prašyti nenuleisti visamatančių akių. Sustabdyti mintį, bandančią prakirsti dangaus stogą, ir leisti būti mažutėliu prieš amžinąją valią, ir saugoti, kad nenuneštų taršančios vėtros.

Pagarbiai
Gražina Šmigelskienė

t u r i n y s

...tema.....2psl...

Menininkai yra visi, tik ne visi tai pastebi

...be...diktofono.....5psl...

Atjauta nustebino mus pačius

...iš...pirmų...lūpų.....5psl...

Saugom eglutę

...situacija.....8psl...

Autoparke yra ir pilnametystės sulaukusių automobilių

...iš...pirmų...lūpų.....11psl...

Apie tonas kompiuterių, kalėdinius atvirukus ir logiką

...patirtys.....15psl...

Cenzūra buvo beraščių kompanija

...atmintis.....18psl...

Namukas namelyje: nuo paradokso iki kasdienybės

...dvarai.....23psl...

Stelmužės dvarvietėje kuria galeriją-muziejų

...dvarai.....28psl...

Iš Kačinskių dvaro – tik keli likę pamatų gabalai...

...dvarai.....32psl...

Aukštaitijoje žavimasi užslėptais dvarais

...Aukštaitijos...kodas.....38psl...

Aerografijos technologija – išskirtinumui sukurti

...kokteilis.....39psl...

13 klausimų Aleksandrui Špilevoju

...kokteilis.....39psl...

Rokeriai iš Utenos labiausiai nekenčia rutinos

AUKŠTAITIŠKAS formatas

2023 Nr. 4 (97)

Ketvirtinis žurnalas

- Leidėjas – UAB „Anykštos redakcija“. ISSN 1822-8615
- Adresas: Vilniaus g. 29, LT-29145 Anykščiai
- Tel. (8 381) 59 458, el. p. anyksta@anyksta.lt
- Tiražas 3000 egz.
- Žurnalas eina nuo 2007 lapkričio mėn.
- Spausdino UAB „Lietuvos ryto spaustuvė“.

- Vyriausioji redaktorė** Gražina Šmigelskienė 8 687 25 892.
- Redaktorės pavaduotojas** Rytis Kulbokas 8 679 14 241.
- Žurnalistai ir bendradarbiai:** Robertas Aleksiejūnas 8 671 76 995, Vytautas Bagdonas, Alvydas Balanda, Lina Dapkienė, Daiva Goštautaitė - Oškeliūnienė, Raimondas Guobis, Jonas Junevičius, Tautvydas Kontrimavičius, Jolanta Matkevičienė, Regina Morkūnaitė, Sigita Pivorienė 8 623 71 239, Elvyra Sabalytė, Šarūnas Subatavičius, Austėja Šmigelskaitė, Vidmantas Šmigelskas 8 618 25 835, Rimantas Vanagas, Skaistė Vasiliauskaitė - Dančenkoviėnė.
- Kalbos redaktorė** Lina Dapkienė.
- Projektų vadovė** Monika Leonavičienė.
- Dizaineris** Kęstutis Vasiliūnas.
- Viršelio nuotraukoje:** Molėtų rajono savivaldybės meras Saulius Jauneika (Jono Junevičiaus nuotrauka).
- Už reklamos turinį redakcija neatsako. Rankraščiai negražinami. Perspausdinti publikacijos arba jų dalį galima tik gavus raštišką redakcijos sutikimą.

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas projektą „Atgimstantys dvarai“ remia 5500 eurų.

Menininkai yra visi, tik ne visi tai pastebi

Danutė ir Vladas Šleiviai, daug metų gyvenantys mažame Pageldonio (Anykščių r.) kaimelyje, aplinkiniams puikiai pažįstami kaip meniškos asmenybės. Be floristinių ir kitokių meniškų Danutės kompozicijų neįsivaizduojamos kaimo šventės, o Vlado iš medžio drožti kūriniai puošia ne tik kiemą, bet ir įvairių Lietuvos kampelių vietas.

... Sigita Pivorienė >

> Vlado ir Danutės Šleivių namus puošia Vyto drožtiniai darbai. Štai ant tokios pakabos sutuoktiniai svečius kviečia pasikabinti savo drabužį.

Patinka įvairi kūryba

„Labai mėgstu megzti, megzčiau gal ir daugiau, bet ne visada turiu tam laiko – turime ūkį, reikia karvytę pamelžti. Mėgdavau ir siūti: buvau Vladui lininius baltinius pasiuvusi, o sau – tokio paties rašto suknelę, kad būtume vienodi. Kai augo mano panelės, joms visus rūbelius

> Vladas ir Danutė Šleiviai – dvi meniškos sielos, susitikusios prieš penkis dešimtis metų, – ir dabar nesėdi rankų sudėję, vis kokį meno kūrinį tai vienas, tai kitas padaro.

pasiūdavau, pradedant marškinukais, baigiant striukytėmis. Man sakydavo, kad mano vaikai – kaip lėlės, – prisiminė D. Šleivienė. – Niekas manęs to nemokė, viską darydavau iš galvos, iš to, ką turiu. Minčių parduoti rūbelių nebuvo – tik džiaugdavausi, kad mano vaikai turi tokį, kokio niekas kitas neturi. O dar jei kaimynė pagiria, paklausia, kur pirka! Dabar pati stebiuosi, iš kur atsiranda tų jėgų, kai yra vaikas, tas noras puošti!“

D. ir V. Šleivių namus puošia vyro drožiniai ir ponios Danutės įvairios džiovintų gėlių kompozicijos. Prieš šv. Kalėdas ji nepamiršta net tvartelio papuošti!

„Labai mėgstu medį, kai Vladas droždavo, man net silpna darydavosi. Turėčiau drožti ir aš, tik vis laiko nebūdavo – reikėdavo dirbti. O dabar, kai vyksta rudenėlio šventės Levaniškiuose, visuomet kažką padarau. Kažkas neša tortą, o aš – skulptūras iš augalų“, – sakė D. Šleivienė ir parodė į namo kampą – ten nuo lubų iki pat žemės pakabinta svogūnų kasa, sverianti apie 45 kilogramus, ir tokią, sako, daranti kasmet. Negana

to, ponija Danutė turi dovaną ir rašyti – parodė visą sąsiuvinį savo kurtų eilių.

„Ant savo eilėraščių sąsiuvinio rašau: „Kai liūdna, aš rašau. Kai linksma, aš rašau. Kai džiaugsmas netelpa širdy, rašau. Kai draugų nesulaukiu – rašau. O iš viso, kai gyvenu, savo gyvenimu žmonėms rašau.“ Turiu rankraštį, bet išleisti jį neturiu pinigų. Rašydavau dar mokyklos suole. Eilėraščiuose – visas mano gyvenimas, viskas išgyventa“, – pasakojo kūrybinga moteris ir teigė įsitikinusi, kad menininkai yra visi, tik gal ne visi tai pastebi.

Medinis... Sabonis

O štai V. Šleivys – ne vienintelis menininkas giminėje. Jo teta – kupiškietė Veronika Šleivytė – buvo gerai Lietuvoje žinoma dailininkė, tapytoja, grafikė, fotografė, šalyje surengusi apie 90 savo darbų parodų.

► Tai – Traupio šv. Onos bažnyčios šventoriuje stovėjusio koplytstulpio skulptūra, padaryta Vlado Šleivio. Koplytstulpiui nugriuvus, autorius jį parsivežė namo...

„Jau anuomet ji vairavo automobilį! O kokie būdavo jos gimtadieniai – susirinkdavo patys įvairiausi žmonės. Ji buvo labai gerbiama, – apie situoktinio tetą gražiais žodžiais atsiliepė D. Šleivienė. – Vlado mama irgi gražiai piešdavo, anais laikais, piešdama ant sienų „kilimėlius“, net užsidirbdavo. Deja, mirė anksti – sulaukusi 52-ejų metų.“

V. Šleivys dalyvaudavo įvairiuose liaudies meistrų seminaruose, kuriuose droždavo medžio skulptūras.

► Vlado Šleivio dirbtuvėse – patys įvairiausi jo drožti kūriniai.

Turi daug nuotraukų, kuriose užfiksuotas visas darbo procesas ir rezultatas. Vienas padarytų darbų ir dabar stovi Staniūnuose, įvažiuojant į Panevėžį, o 1986-aisiais seminario metu su kolega išdrožtas didžiulis šernas su kamuoliu, nurodantis kryptį į stadioną, buvo vienas didžiausių jo darbų. Išdrožęs tautodailininkas ir dekoratyvinių suolų, įvairiausių skulptūrų, net – savo uošvę ir Arvydą Saboną.

Ir dabar Šleivių kieme stovi Vlado drožti suolai, skulptūros. Dar gyvai būnant V. Šleivytei didžiulę skulptūrą padaręs, be to, – paminklą mamai. Visai neseniai nuvirto ir Vlado darytas koplytstulpis prie Traupio Šv. Onos bažnyčios – supuvo, po medžiais pastatytas.

„Esu tautodailininkas su pažymėjimu, už savo darbus ir apdovanojimų gavęs.

Darbus padarydavau greitai, dabar jau sveikata neleidžia, ir ūkiški darbai laiko atima.

Yra tekę ir traumų patirti – buvau stipriai įsikirtęs koją. Žmonės prašydavo padaryti skulptūrų, tačiau ne visada laiko atsirasdavo. Bet stengdavausi draugų nenuvilti. Nuo pat mažens mėgau medų drožti – būdamas vaikas, peiliuku droždavau. Turėjau brolių ne menininką,

► 1986 metais vykusiame seminare Vladas Šleivys, drauge su kolega, išdrožė štai tokią šerno skulptūrą.

buvo dziudo treneris, jo jau nebėra...“ – pasakojo V. Šleivys.

Susipažino darbe

Susituokę prieš maždaug pusę amžiaus (tikslaus skaičiaus nei vienas ir nepamena), abu užaugino dvi dukras ir džiaugiasi trimis anūkais. Kai žiemomis keliukas link didesnio kaimo būna užpustytas ir sunku net iki parduotuvės nusigauti, tėvais pasirūpina dukros. Daugiau, sako, nieko nėra nereikia, svarbiausia, kad turi vienas kitą, džiugina ir augintiniai: atklydęs ir pasilikęs šuo bei juoda katė, ir vis dar laikomi gyvuliai.

„Būdama 27-erių, likau našlė su dvejų metų dukryte ant rankų, – nelengva savarankiško gyvenimo pradžia su skaitytojais dalijosi D. Šleivienė. – Nesuvokiu, kaip žmonės skiriasi savo noru – iš manęs vyrą Dievas paėmė nė nepaklauses... Su dukryte likom labai vienišos. Kai ištekėjau antrą kartą, galvojau – koks jis bebūtų, ką bedarytų, aš jį suprasiu, atjausiu, viską darysiu, kad tik nebūtų taip, ką patyriau. Tai yra baisiausia, iki šios dienos nepamirštu. Ir antrą kartą vos netapau našle – kai Vladeliui buvo 42-eji, jį ištiko insultas... Operavo galvą, liko kalba „užstrigusi“ – pasimiršta kai kurie žodžiai, todėl beveik visą gyvenimą tenka kalbėti ir už jį. Beje,

išduosiu, kad mano Vladas – septyneriais metais už mane jaunesnis. Bet, žinokit, kaip gerai – patarčiau kiekvienai!“ – juokėsi D. Šleivienė ir čia pat prisiminė, kad jūdvių romaną – tarnybinis. Abu dirbo toje pačioje įmonėje „Tulpė“. – Jis buvo labai gražus – šviesiais, banguotais plaukais. Buvo laisvas, nuo nieko nenuviliojau – kandidatūra buvo gera. Ir jo tėvams tikau, nors ir su vaiku. Tos, kurios nuvilioja svetimus, niekada nebūna laimingos ant kito ašarų.“

Teko mokytis kaimo darbų

Pageltonis – tai D. Šleivienės tėviškė, ji su Vladu čia apsigyveno tuomet, kai mirė Danutės tėtis – reikėjo padėti per 90-metį perkopusiai mamai. Iki tol pora su dukterimis gyveno Panevėžyje – ten D. Šleivys liko su viena dukterų, kad ši galėtų pabaigti mokyklą. Ir tada – pas žmoną į kaimą. Grynas miesčionis, panevėžietis, turėjo išmokti ir arklį suvaldyti, ir įvairius žemės ūkio darbus dirbti.

„Mes užaugome trys seserys ir broliukas, nors mama sakė, kad turėjo septynis vaikus – trys mirė... Dabar esam telikusios dvi seserys, aš viena likau tėviškėje. Kaimė gyventi Vladas labai norėjo. Jis – meno žmogus, jam reikėjo erdvės, augalijos, gyvūnijos. Kai mama mirė, sulaukusi beveik 101-erių, pradėjome remontuoti namus. Iki tol paisėme jos valios ir namų nelietėm. Pirmiausia pastatėme tvartą, paskui įrengėme Vlado dirbtuves, išsikasėme šulinį.“

Pasiteiravus, ar apsimoka laikyti karvę, vištų – juk ir kaimuose retas kuris savo gyvulį turi, D. Šleivienė sakė neskaičiuojanti, kiek kainuoja jų išlaikymas. Svarbiau-

► Štai taip atrodė Traupio Šv. Onos bažnyčios šventorių puošęs Vlado Šleivio rankomis sukurtas koplytstulpis.

sia, kad žinai, ką valgai, be to, gyvuliai irgi gali paguosti, kai sunku...

„Visada, nuėjusi į tvartelį, gyvulius pakalbinu, paglostau, o kai man buvo labai sunku – apsikabinau karvės kaklą ir raudojau...“ – apie ryšį su gyvuliais ir jo svarbą pasakojo ponė Danutė.

Reikia tikėti

Sutuoktiniai yra giliai tikintys, o ypač – D. Šleivienė. Kelis kilometrus į Traupio miestelio bažnyčią, kai tik oro sąlygos leidžia, mina dviračiu.

„Į bažnyčią einu ne dėl ko kito, o dėl savęs. Tikėjimas man yra didžiulė kultūros dalis. Prieš 2000 metų žmonės tikėjo. O mes gal per tuos metus patobulėjome, o ne nukvailėjome? Jau tada statė bažnyčias, o nebuvo nei technikos, nieko – po plytą, akmenį rankomis nešė. Ką mes žinome, kad Viešpaties nėra? Kas gali įrodyti? Kas duoda mums mintį, jei Dievo nėra? Jis yra, tik tereikia tikėti“, – įsitikinusi ponė Danutė.

„Baisiausi gyvenimo etapai – praeity. Dabar – tik gyvenk ir gyvenk. Juk nieko nesugrąžinsi. Negali nieko ne taip pasakyti, padaryti, net nuspėjauti niekur negali – gal ką apspjovai. Gyvenimas yra atsakingas, o kiek jo tėra? Sunkiausia yra nieko nenuskriausti, nes visą gyvenimą kaltė vejasi iš paskos...“ – kalbėjo D. Šleivienė.

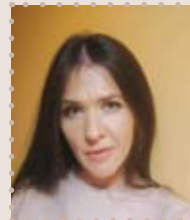
prospektas

Ar kultūra kaime ir mieste skiriasi? Ar žmogus, kuris kuria, kaime nelaikomas keistuoliu?

Simona Burokaitė, Zarasų rajono savivaldybės mero patarėja:

„Manau, kad kultūrinis gyvenimas kaime gali būti ne prastesnis, tik priklauso nuo to, ar kaime yra žmogus, kuris yra kultūros skleidėjas, arba nuo to, ar yra tokia kultūrinė įstaiga. Pas mus, sakykime, yra Antazavės dvaras, kuriame vyksta įvairiausių renginių. Labai daug kas priklauso nuo žmonių, gyvenančių tame kaime, ir nuo požiūrio. Dusetose – pačiame mažiausiam Lietuvos mieste – kultūrinis gyvenimas virte verda. Manau, labai daug priklauso nuo bendruomenės narių, nuo žmonių, jų požiūrio. Be to, kaime galima surasti tokių perliukų, ko mieste galbūt nepamatsi, nes ten yra labai didelė pasiūla.

Šiais laikais tokie žmonės yra vertinami, jie pritraukia kitus savo darbais.“

Virginija Pusvaškienė, Balninkų seniūnijos (Molėtų r.) seniūnė:

„Kultūrinis gyvenimas kaime tikrai nėra prastesnis, nei mieste. Kai pas mus vyksta renginiai, mes tikrai stengiamės, kad jie nebūtų prastesni.

Sakyčiau, žmonės, kurie kažkuo užsiima, skleidžia kultūrą. Net įdomiau, kai kaime yra daugiau „keistuolių.“

Bronius Šliogeris, Saldutiškio seniūnijos (Utenos r.) seniūnas:

„Viskas priklauso nuo žmonių – ne nuo miesto, ne nuo kaimo, o nuo to, kur tie žmonės gyvena. Pas mus viename kaime gyvena skiautinių siuvėja. Tai – labiausiai seniūnijoje nutolęs kaimas, bet apie tą siuvėją gandas sklinda per visą Lietuvą.

Tokių žmonių yra nedaug – kuo jų būtų daugiau, tuo būtų geriau. O keistuoliais kaime jų tikrai niekas nelaiko.“

Atjauta nustebino mus pačius

... Sigita Pivorienė >

Artėjant šv. Kalėdoms, jau nuo lapkričio mėnesio pasipila raginimai padėti nelaimės ištiktiems žmonėms, pamaitinti išalkusį, skirti bent kelis eurus vienišiams seneliams ir mažiesiems ligoniukams. Sakoma, kad Kalėdos – stebuklų metas, tad gal todėl tokios gerumo akcijos organizuojamos būtent šiuo laikotarpiu. Šitaip skatinama išlaidas skirti ne tik dovanoms, kurios neretu atveju būna beprotiškai brangios ir, deja, dažnai bevertės jas gavusiam, bet ir kilnesniam tikslui. O gal naudojamos ir žmonių jautrumu – štai, aš turiu kuo pamaitinti savo šeimą, o kažkas net ir per Kalėdas alksta.

Ar toks „išnaudojimas“ yra blogai? Net jei tai ir puikiai sustyguotas marketinginis triukas – tikriausiai ne. Manau, kad tokių „Kalėdų“ galėtų būti ir daugiau – bent porą kartų per metus, nors visiems nelaimėliams ir neįmanoma padėti.

Vis dar mėgstama pašiepti pačius save, pritaikant posakį, kad lietuvis džiaugiasi, kaip kaimyno tvartas dega. Tačiau matyti, kad tai nėra tiesa. Įvairių rūšių socialinio draudimo pensijas Lietuvoje gauna beveik 800 tūkstančių žmonių, net kas ketvirtas mūsų šalies gyventojas skursta, o vidutinė senatvės pensija siekia kiek per 500 Eur, už kuriuos raginama gyventi oriai... Gal dėl to bent tuo kalėdiniu laikotarpiu tampame jautresni vieni kitiems: jei patys neįeiname į šią statistiką, pažįstame bent vieną tokį, stokojančią pagalbos ar atjautos.

O kur dar mažieji, kuriems reikalingas gydymas, kainuojantis šimtus tūkstančių... Sergančių vaikų istorijos sukrečia labiausiai. Tikriausiai dėl to kaskart gerumo akcijų metu paaukojamos didžiulės sumos pinigų – pernai vien „Išsipildymo akcijos“ globojamiems vaikams geros valios žmonės paaukojo beveik 350 tūkst. eurų. Tad vis tik nėra gražu, kai tvartas dega, ar ne tiesa?

Kalbant apie pagalbą tiems, kuriems jos labiausiai reikia, ne visuomet

atsiremiami į pinigus – šalyje gyvena šimtai tūkstančių vienišų žmonių, tiesiog laukiančių, kad juos aplankytų – nors kartą per savaitę. Tam nebūtinai reikia

Kalėdų ar dar kokios progos – užteikt pas vienišą kaimyną, galbūt nunešti jam šiltos arbatos ar sriubos dubenėlį bei tiesiog pabūti nekainuoja nieko – nebent šiek tiek laiko, kurį, pavogę iš savęs, padovanosime tam, kuriam jis brangesnis už bet ką. Tokie apsilankymai ypatingai nudžiugina senolius – gali būti, kad visai netikėtai įgysite puikų pašnekovą, o senųjų istorijos žavi vaikus, paauglius. Nauda visokeriopa.

Žinoma, ne į visus pagalbos prašymus reaguojama taip jautriai, nereta piktina sveikų, darbingo amžiaus žmonių tiesiama kepurė.

Šių metų kovą buvo 77,7 tūkst. nedarbo išmokos gavėjų, o lapkričio 1 dieną šalyje bedarbio statusu registruota 146,3 tūkst. žmonių (Utenos apskrityje – 6933). Skaičiai atrodo ištis liūdnei, tačiau ne visi bedarbiai nedirba dėl negalios ar kitų svarių priežasčių – kai kas tiesiog niekaip neranda patinkančio pasiūlymo ar dairosi lengvesnio kelio, laukdamas, kas ką duos. Gal įkvėpti žmonių gerumo, o gal – savo įžūlumo.

Toks pašalpus gavėjų ar laukėjų įprotis visuomenę atbukina ir, sutikite, kai kada sukirba mintis – ar tikrai štai šiam nelaimėliui reikalingi mūsų pinigai? Kodėl aš turiu dirbti, išlaikyti šeimą, namus, o štai drūtas 40-metis Vardenis Pavardenis jau kelerius metus varsto Užimtumo tarnybos duris, gauna pinigų iš valstybės ir dar prašo nupirkti jam malkų? Neretai dar ir skųsdamasis, kad maisto paketuose esantys konservai neskanūs...

Šv. Kalėdos, priversdamos mus plačiau, o gal net ir labai plačiai, atverti pinigines (pernykštėms kalėdinėms dovanoms lietuviai išleido vidutiniškai 200 eurų), priverčia atverti ir širdis. Apžiūrėti ne tik savo kiemą, bet žvilgtelėti ir į kaimyną, net – to, kuris yra priverstas tuo kaimynu tapti. Turiu omenyje vis dar kenčiančius nuo karo Ukrainos žmones, kuriems irgi užtenka tiek mūsų atvertų piniginių, tiek ir širdžių – šitaip suvienijusi Lietuvą tragedija ir atjauta nukentėjusiesiems, ko gero, nustebino net mus pačius.

iš pirmų lūpų

Saugom eglutę

Vis dar pasitaiko gyventojų, kurie prieš didžiąsias metų šventes miškuose ieško eglutės nusikirsti. Aplinkos apsaugos departamento Miškų kontrolės departamento patarėja Mažena Osinska perspėjo, kad to geriau nedaryti.

- Kokia šiuo metu yra bauda už savavališkai miške nukirstą eglutę?

- Savavališkas egļučių kirtimas užtraukia administracinę baudą. Nelegaliai pasipuošti namus bandančiam asmeniui tektų sumokėti 60–300 eurų baudą ir atlyginti gamtai padarytą žalą. Juridiniam asmeniui bauda būtų nuo 300 iki 600 eurų.

- Kam leidžiama miške nukirsti eglutę?

- Privataus miško savininkas savame miške gali nusikirsti eglutę, bet tokiu atveju su savimi reikia turėti miško nuosavybę įrodančius dokumentus.

- Kur galima pranešti pastebėjus, kad yra neteisėtai kertamos eglutės?

- Apie neteisėtus miško kirtimus ar kitus pastebėtus pažeidimus galite pranešti skubiosios pagalbos tarnybų telefonu 112.

- Ar prieš šv. Kalėdas aplinkosaugininkai vykdys kokias nors akcijas, kad nustatytų nelegalius egļučių kirtimus?

- Aplinkos apsaugos departamentas kiekvienais metais organizuoja akciją „Saugom eglutę“. Šiemet ji vyks gruodžio 1–24 dienomis. Taip pat visą gruodį departamento pareigūnai vykdys tikslines išvykas į šalies miškus. Taip norima užtikrinti didesnę egļučių apsaugą nuo neteisėtų kirtimų prieš artėjančias žiemos šventes.

- Koks nuostolis yra miškui, savavališkai nukirtus eglutę?

- Nukirsta eglutė – didelis nuostolis miškui, nes tokiame medžiui užaugti ir susiformuoti reikia ne tik tinkamų sąlygų, bet ir laiko. Eglė paprastai užauga per 60–70 metų.

Avis pjauna dušo kabinose?

Uteniškiai piktinasi šiame mieste gyvenančiais vidurinės Azijos ir Turkijos piliečiais. Buvusiuose „Statvos“ bei Utenos miškų urėdijos administraciniuose pastatuose įkurdinti azijiečiai neva gyvena pagal savo šalių papročius.

Kalbama, kad jie kartais nusipirkta avį pasipjauna ir dušo kabinoje, o ant buvusio „Statvos“ pastato stogo vasaromis vyksta piknikai.

Minėtus pastatus per antrines įmones valdo transporto bendrovė „Bleiras“, Utenoje nuolat gyvena keli šimtai užsieniečių, siekiančių tapti krovininių automobilių vairuotojais.

Utenos rajono savivaldybės administracijos direktorius Paulius Čyvas AF sakė, kad savivaldybė, atlikusi patikrinimą, nustatė, kad būsimieji vairuotojai gyvena ne gyvenamosios, o administracinės paskirties pastate, ir pastato savininkams buvo nurodyta pakeisti jo paskirtį. „Didesnių kriminalų nebuvo. Gyventojai skundžiasi dėl užsieniečių keliamo triukšmo, šiukšlinimo. Na, fakto dėl avių pjovimo dušuose negaliu nei patvirtinti, nei paneigti,“ – aiškino P. Čyvas.

Molėtų baseiną bando moksleiviai

Molėtų baseine surengta atvirų durų diena. Šį mėnesį paslaugos bus teikiamos moksleiviams, o nuo sausio – ir visuomenei.

Molėtų baseinu 15 metų už 9,6 mln. eurų rūpinsis bendrovė „Fomtex“

Utenoje aistros dėl mokesčių

Utenos rajono valdžia savivaldybės Tarybos posėdyje klausėsi emocingų priekaištų dėl žemės mokesčio. Du vyresnio amžiaus uteniškai piktinosi, kad dalis jų žemės priskirta miesto teritorijai, todėl mokestis už žemę išaugo kartais.

Tarybos posėdyje kalbėjo ir uteniškis Romas Bernotas. Ežerą valdantis uteniškis dėstė, kad mokestis už vandens telkinį išaugo nuo 64 iki 1000 eurų. „Aš neprašau, kad man mažintų mokestį, toks prašymas mane žėstų, bet aš prašau paaiškinti mokesčio logiką,“ – kalbėjo R. Bernotas. Pasak uteniškio, mokslininkai nustatė, kad jo ežere per metus galima sužvejoti iki 500 kilogramų žuvies, todėl žuvies kaina neatpirktų mokesčio valstybei.

Utenos rajono savivaldybės meras, nepartinis Marijus Kaukėnas dėstė, kad iš tiesų reikia peržiūrėti mokesčių tarifus, o buvęs meras, Tarybos narys Alvydas Katinas juokavo, kad socialdemokratų frakcija įsipareigoja visą R. Bernoto žuvį „paimti po 9 eurus“. Siūlymo motyvų A. Katinas nepaaiškino, tačiau, matyt, tradiciškai žaidė savo pavarde.

Zarasų ligoninėje problemos tęsiasi

Visos Lietuvos savivaldybėse kuriami sveikatos centrai: dalis savivaldybių palieka veikti atskiras sveikatos priežiūros įstaigas, sujungdamos jas tik į skliautinę organizaciją, dalis – įstaigas reorganizuoja.

Zarasų ligoninė ir Pirminės sveikatos priežiūros centras bus sujungti į vieną įstaigą. Šis sprendimas sukėlė naują zarasiškių pasipiktinimo bangą.

„Tarybos nariai: gydytojai Violeta Barisevičienė ir Virgilijus Smalskis – Tarybos narius įspėjo, kad ši reforma yra sveikatos sistemos žlugdymas, ir dėl jos zarasiškiai turės ieškoti paslaugų kitose ligoninėse. Jau dabar zarasiškiai turi laukti paslaugų ilgus mėnesius šalies ligoninėse. Tarybos narys Virgilijus Smalskis pabrėžė, kad nė vienas Tarybos narys rinkimų metu nežadėjo žlugdyti sveikatos apsaugos sistemos. Tačiau dabar tai daro,“ – rašoma „Sėlių aikštė“.

Zarasų ligoninėje jau pusmetį tęsiasi krizė, keitėsi įstaigos vadovai, iš darbo išėjo visas būrys gydytojų. Dabartinės ligoninės direktorės Aistės Sniečkuvienės AF pakalbinti nepavyko – per sekretorę ji žurnalistui nurodė, kad yra labai užimta ir apie įstaigų reorganizaciją galės pakalbėti tik tada, kai reorganizacija įvyks.

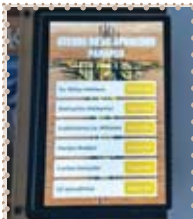
Reikia lėto motociklo

Utenos rajono savivaldybės Taryba pritarė daugiafunkcio sporto centro direktoriui Mindaugui Kildišiaus prašymui iš biudžeto skirti 20 tūkst. eurų sniego motociklui įsigyti.

Sporto centras motociklą naudos lygumų slidinėjimo trasoms įrengti. Pasak M. Kildišiaus, slidinėjimo trasas galima formuoti tik galinčiu lėtai važiuoti sniego motociklu. Direktorius dėstė, kad motociklas tarnautų ir visuomenės reikmėms, pavyzdžiui, kilus ekstremaliai situacijai.

Kęstučiui Tubiui, Anykščių rajono savivaldybės merui, už atkaklumą. K. Tubis atlaikė beveik ketverius metus trukusį teismų maratoną ir pasiekė, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo būtų visiškai išteisintas.

Utenos Dievo Apvaizdos Parapijai už modernumą. Bažnyčioje atsirado terminalas, kur tikintieji gali paaukoti bankinėmis kortelėmis, pasirinkdami, kam skirta auka: Mišių rinkliavai, bažnyčios išlaikymui, sudėtinėms Mišioms, Marijos Radijui ir kt.

Nijolei Guobinei, Zarasų rajono savivaldybės meri, už kultūrą. Lietuvos Kultūros ministerijos pateiktame savivaldybių Kultūros indekse Zarasai užėmė 3-ąją vietą. Į dešimtuką pateko ir Anykščiai (6 vt.) bei Molėtai (7 vt.).

Dariui Šinkūniui, UAB „Utenos šilumos tinklai“ direktoriui, už stabilumą. Utenoje šiluma išlieka pigiausia visoje Lietuvoje – 5,65 ct už kWh. Zarasuose šiluma kainuoja 7,25, Molėtuose – 8,84, Visagine – 9,22, Anykščiuose – 9,6, Ignalinoje – 11,8 ct už kWh.

Zarasiškiai eglės toli neieškojo

Zarasuose įžiebta miesto eglė vienus džiuogina, kiti piktinasi valdžios vandalizmu.

„Šių metų eglė bus ypatinga – nuostabi 15 metrų aukščio gyva eglė su plačia laja, gražiai nuaugusi ir tankiai šakota. Jau kurį laiką Zarasų „Ažuolo“ gimnazijos vadovai planavo šalinti žaliaskarę, nes ji augo per arti pastato, kėlė pavojų pastatui ir mokiniams,“ – pranešė pati i savivaldybė.

O į AF redakciją paskambinęs zarasiškis kalbėjo, kad valdžios sprendimas jo protui nesuvokiamas: „Nupjovė sveiką, niekam netrukdytą sidabrinę eglę. Jos „lavoną“ nutempė gal 60 metrų ir papuošė. Nesuprantu pačios idėjos prasmės.“

Dvigubins pajėgumus Molėtų gamykloje

Technologijų bendrovė „Teltonika Networks“ gamyklos Molėtuose metinius pajėgumus žada padvigubinti nuo 100 tūkst. iki 200 tūkst. gaminių.

Bendrovė kitamet žada papildyti produktų portfelį, taip pat plėsti pardavėjų, parduodančių Šiaurės Amerikos rinkai produktus, komandą. Registrų centro duomenimis, „Teltonika Networks“ 2022 metais gavo 112,4 mln. eurų pajamų – 45 proc. daugiau nei 2021 metais (77,2 mln. eurų), pelnas augo 28 proc. iki 23 mln. eurų (18,8 mln. eurų).

Utenoje – skydinė renovacija

Utenos Aukštakalnio progimnazijos „Žiburio“ skyriaus pastatas ir vienas šio miesto daugiabutis pirmą kartą Lietuvoje dalyvaus skydinės renovacijos projekte.

Pastatams atnaujinti bus naudojami gamykloje pagaminti sienų ir stogų skydai, objekte sumontuojami be papildomo apdirbimo.

Aplinkos ministerija teigia, kad tai leis pagreitinti renovacijos procesą, padidinti pastatų energinį efektyvumą, užtikrinti konstrukcijų ilgaamžiškumą.

Pastato atnaujinimo darbai objekte vidutiniškai užtrunka 9–15 mėnesių. Įdiegus modulinę technologiją, renovacijos procesas pagreitėtų mažiausiai tris kartus.

Bus modernizuota Utenos ligoninė

Iki 2025 metų Utenos ligoninėje bus modernizuoti Skubiosios medicinos pagalbos bei Reanimacijos ir intensyviosios terapijos skyriai: pastatytas dviejų aukštų priestatas ir rekonstruota dalis patalpų.

Ligoninėje bus suremontuotos apie 440 kv. metrų ploto skyrių patalpos, pastatytas apie 620 kv. metrų dviejų aukštų priestatas. Įgyvendinus modernizaciją, skubiosios medicinos pagalbos skyrius bus pajėgus priimti dvigubai didesnį pacientų kiekį – daugiau nei 26 tūkst. žmonių per metus. 2,09 mln. eurų vertės projektas finansuojamas ES lėšomis.

Merė direktoriui pasiūlė dirbti valytoju

Buvusiam UAB „Zarasų vandenys“ direktoriui Mindaugui Špūriui Zarasų rajono savivaldybės merė, liberalė Nijolė Guobienė pasiūlė padirbėti valytoju. Toks siūlymas politinių oponentų buvo priimtas kaip pasityčiojimas ir socialinėje erdvėje merė buvo pasmerkta.

AF merė N. Guobienė sakė: „Dėl tokio siūlymo jaučiuosi šlykščiai, tačiau pagal įstatymus jam turėjome siūlyti darbo vietą, ir tik valytojo darbo vieta buvo neužimta.“

M. Špūras darbo neteko po to, kai buvo nuspręsta visas tris Zarasų savivaldybės valdomas bendroves: „Zarasų būstą“, „Zarasų autobusus“ ir „Zarasų vandenį“ – sujungti į vieną, tiksliau pastarąsias dvi prijungti prie „Zarasų būsto“.

37-erių M. Špūras yra baigęs teisės studijas Vilniaus universitete. Jis AF sakė, nebuvo nustebintas rajono valdžios sprendimu. Šių metų pradžioje dar socialdemokratų valdžios UAB „Zarasų vandenys“ direktoriumi paskirtas M. Špūras kalbėjo, kad, pasikeitus Zarasų rajono vadovams, iš karto pajuto spaudimą. „Gal tik nesitikėjau, kad taip žemai būsiu kotiruojamas,“ – šyptelėjo dabar jau buvęs direktorius.

Įranga prieš bepiločius orlaivius

Ignalinos atominė elektrinė šį rudenį įsigijo naujausią bepiločių orlaivių užkardymo įrangą.

Įrangą skirtą komerciniams ir kariniams bepiločiams orlaiviams aptikti, identifikuoti ir neutralizuoti, slopinant navigacijos, vaizdo perdavimo bei valdymo signalus.

Įranga perduota Viešojo saugumo tarnybos Visagino daliniui, kuris užtikrina strateginio objekto apsaugą.

Kaip kokia partija...

Arnoldas Valkauskas, mokslų daktaras, kunigas, egzorcistas, apie piktąją dvasią:

„Piktoji dvasia kurti negali, ji tik kopijuoja, vagia, naikina.“

Labai grubiai pasakėte!

Alvydas Katinas, Utenos rajono savivaldybės tarybos narys, socialdemokratas, poetas, replikavo Utenos merui Marijui Kaukėnui:

„Neapsikeiskime, mere, vietomis. Nebūkit jūs poetas.“

Kaskim jūrą, ir nereiks de jure

Saulius Jauneika, Molėtų rajono savivaldybės meras, apie Molėtų statusą:

„De fakto mes esame ne kurortinė teritorija, o kurortas, bet de jure – eilinis kaimiškas rajonas.“

Autoparke yra ir pilnametystės sulaukusių automobilių

Utenos regiono savivaldybių administracijos turi 112 tarnybinių automobilių. Akivaizdžiai gausiausias – Ignalinos rajono savivaldybės administracijos autoparkas, kuriame yra net 31 automobilis. Pagal automobilių markes „einamiausi“ yra Volkswagenai (27 automobiliai) ir Škodos (15). Škodomis dažniausiai važinėja ir savivaldybių merai.

... Vidmantas Šmigelskas ►

Ignalina turi ir tarnybinių traktorių

Pati Ignalinos rajono savivaldybės administracija neturi išskirtinio autoparko. Rajono valdžios ir valdininkų žinioje yra 9 automobiliai, tarp kurių – 1999 metų gamybos „Opel Astra“, metais jaunesnė „Toyota Corolla“, 2002-ųjų gamybos „Ford Mondeo“. Solidžiausi Ignalinos savivaldybės administracijos automobiliai yra 2021 m. gamybos „Toyota Camry“ ir 2019-ųjų „Škoda Superb“.

Šios savivaldybės administracijos direktorius Vidas Kreivėnas „Aukštaitiškam formatui“ sakė, kad buvęs meras Justas Rasikas važinėjo Škoda, o dabartinis rajono vadovas Laimutis Ragaišis neturi jam priskirto automobilio ir naudoja su valdišku transportu, „kuriu yra laisvas.“

Net 22 tarnybinius automobilius turi Ignalinos rajono savivaldybės seniūnijos. Daugumoje seniūnijų – po 2 automobilius, o Ignalinos seniūnijoje – net 5.

„Dauguma seniūnijų automobilių yra nuomojami. Nuomos sutartis sudarė ankstesnė rajono valdžia, mes tą sutarčių negalime nutraukti. O seniūnai, žinoma, yra patenkinti,“ – aiškino Ignalinos rajono savivaldybės administracijos direktorius V. Kreivėnas. Dalis seniūnijų automobilių yra naudoti daugiau nei 20 metų, net 7 iš jų nuvažiavę daugiau nei 300 tūkst.

► Anykščių rajono savivaldybės įsigyta „Hyundai Kona“ yra vienintelis elektrinis Utenos regiono savivaldybių administracijų automobilis.

kilometrų. „Veteranais“ yra abu Rimšės seniūnijos automobiliai: ir mikroautobusas VW „Caravelle“, ir visureigis „Toyota RAV4“. Abu jie nuvažiavę daugiau nei po 300 tūkstančių, abu pagaminti prieš 20 metų.

Ignalinos seniūnijos turtingos ne tik automobiliais, bet ir traktoriais. Daugelis seniūnijų kelius žiemą valosi valdiškais traktoriais, turi traktorininkų etatus. „Na, nevairuoja seniūnijų darbuotojai nuo ryto iki vakaro traktorių. Traktorininko teises turintys žmonės dar dirba ir ūkvedžiais,“ – kalbėjo V. Kreivėnas. Valdiški traktoriai yra tik likutis iš buvusios Ignalinos rajono seniūnijų šlovės – prieš kurį laiką seniūnijos teikė ir agroserviso paslaugas, prie traktorių buvo ir žemės ūkio padargų.

Ignalinos rajono savivaldybės mero pavaduotojas Imantas Umbražiūnas „Aukštaitiškam formatui“ sakė, kad valdiškas automobilis, jo nuomone, turi atlikti vienintelę funkciją – nuvežti valdininką į paskirties vietą. Kalbėdamas apie rajono vadovo prestižo sąsajas su jo vairuojamu tarnybiniu automobiliu, I. Umbražiūnas

dėstė, kad vargu ar už viešuosius pinigus galima sėkmingai susiformuoti sau įvaizdį. I. Umbražiūnas turi nuosavą dvidešimties metų senumo BMW ir kiek jaunesnį „Fiat“. „Seniai išaugau iš to amžiaus, kai galvojama, ką galėtų apie tave pagalvoti,“ – dėstė vienas iš Ignalinos rajono savivaldybės vadovų.

Anykščių seniūnams nereikia visais ratais varomų automobilių

Anykščių rajono savivaldybės meras Kęstutis Tubis „Aukštaitiškam formatui“ dėstė kitokią poziciją, nei Ignalinos rajono savivaldybės vicemerai. „Tarnybinis automobilis yra parodymas, koks tavo institucijos statusas, kaip ji yra vertinama. Atsimenu, kaip tuometiniam policijos generaliniam komisarui Visvaldui Telyčėnui buvo nupirktas bazinis Škodos variantas ir mes su tuo automobiliu nuvažiavome į tarptautinį renginį Vokietijoje. Tarp kitų atrodėme kaip valstiečiai iš gilaus kaimo,“ – kalbėjo K. Tubis. Tiesa, jo tarnybinis „Škoda Superb“ automobilis jau gerokai „pagyvenęs“, 2013-ųjų laidos. Paklaustas, ar negalvoja įsigyti naujesnio automobilio, K. Tubis „Aukštaitiškam formatui“ sakė, kad dabar ne tas galvoje.

Anykščių rajono meras sakė, kad važiuodamas tarnybiniu automobiliu, jis paprastai sėdi keleivio

AF nuotr.

► *Anykščių rajono savivaldybės meras Kęstutis Tubis aiškino, kad tarnybinis automobilis identifikuoja, koks yra konkrečios įstaigos statusas.*

vietoje, nes kai automobilį vairuoja vairuotojas jis gali dirbti – kalbėtis telefonu, atsakinėti į elektroninius laiškus ir kt. „Vairuoti mėgstu tada, kai kitas asmuo yra blogesnis vairuotojas, nei aš,“ – paklaustas, ar iš esmės mėgsta vairuoti, šyptelėjo K. Tubis. Nuosavas Anykščių rajono mero automobilis – visureigis „Hyundai Tucson“.

Anykščių rajono savivaldybės administracija turi 22 automobilius. Tik ką gautas naujas mikroautobusas „Mercedes Benz Sprinter“. Seniausi automobiliai yra 2007-ųjų gamybos (du Opeliai ir dvi Škodos), juos eksploatuoja pati administracija. Kiekviena iš dešimties Anykščių rajono seniūnijų turi po vieną tarnybinį automobilį. Seniūnijų automobiliai dviejų firmų ir dviejų kartų. Šešios seniūnijos naudoja 2014-ųjų ir 2015-ųjų gamybos VW „Cady“, keturios – 2022-ųjų ir 2023-ųjų „Dacia Jogger“. Tiesa, pastarieji yra visureigiai „apsimetėliai“, varomi tik vienu tiltu. Vienas iš Anykščių rajono vadovų tuo metu, kai seniūnijoms buvo perkami dviem ratais varomi automobiliai, regis, nejuokaudamas sakė, kad visi seniūnijų keliai turi būti prižiūrimi taip, kad jais važiuojant nereikėtų automobilių, varomų keturiais ratais.

Į Molėtus atvažiuoja naujos „Dacia“

Molėtų rajono savivaldybės administracijoje yra 16 automobilių. Seniūnijų autoparke 11 automobilių: „Subaru Forester“ (2006 m.), „Škoda Oktavia“ (2005 m.), VW „Passat“ (2005 m.) ir 8 pilkos 2008 m. gamybos „Toyota

Utenos rajono savivaldybės nuotr.

► *Utenos rajono savivaldybės meras Marijus Kaukėnas tvirtina, kad ir darbo reikalais dažniau važinėja nuosavu „Volvo“, nei savivaldybės automobiliais.*

Auris“ įsigytos pagal ilgalaikę nuomos sutartį. Molėtų rajono savivaldybės administracijos direktorius Vidas Žvynis „Aukštaitiškam formatui“ nurodė, kad nuo Naujųjų metų visos 11 Molėtų rajono seniūnijų turės naujus automobilius – jau yra įvykęs viešųjų pirkimų konkursas ir pagal ilgalaikę nuomos sutartį bus gauta 11 „Dacia Duster“ visureigių.

„Administracijos autoparką sudaro 5 automobiliai: „Škoda Yeti“ (2014 m.), „Škoda Rapid“ (2015 m.), „Škoda Superb“ (2015 m.), ir du hibridiniai, varomi benzinu arba elektra „Ford Kuga“ (2023 m.; ilgalaikė nuoma),“ – nurodė Molėtų rajono savivaldybės administracijos direktorius.

Molėtų rajono savivaldybės meras Saulius Jauneika, pasak administracijos direktoriaus, neturi konkretaus tarnybinio automobilio – važiuoja arba „Škoda Superb“, arba vienu iš naujųjų hibridų.

2005-ųjų gamybos savivaldybės administracijos Passat’as yra labiausiai „gyvenimo matęs“ automobilis (jo rida – beveik 340 tūkst. km.), tačiau nuo Naujųjų metų šio automobilio bei 2005–2006 metų gamybos seniūnijų automobilių bus atsisakyta.

Zarasuose – autoparko kratynys

Ypač įvairų autoparką paveldėjo naujoji Zarasų rajono savivaldybės valdžia. Seniūnijų automobiliai nuo 2005 iki 2022 metų gamybos ir net 7 modelių – nuo Šarano iki „Kia Sportage“.

Iš viso Zarasų rajono seniūnijoms yra priskirta 11 automobilių, adminis-

Zarasų rajono savivaldybės nuotr.

► *Zarasų rajono savivaldybės merė Nijolė Guobienė sakė, kad vairuoja tik nuosavus automobilius, o kolegas merus, sėdancius už darbinio automobilio vairo, ji vertina skeptiškai.*

tracija turi 6 automobilius.

Veteranų veteranas – 1998 metų gamybos savivaldybės administracijos „Honda CR-V“. Šis automobilis bei dar pora seniūnijų automobilių yra nuvažiavę per 300 tūkst. km. Zarasų savivaldybės merė Nijolė Guobienė paprastai važinėja 2020 metų gamybos „Škoda Superb Style“. Administracijos autoparke dar yra 2020 metų gamybos mikroautobusas „Mercedes-Benz Vito 116“, „Opel Corsa“ (2017 m.) bei dar pora Škodų.

Zarasų rajono savivaldybės merė N. Guobienė „Aukštaitiškam formatui“ sakė, kad laikosi principo vairuoti tik savo nuosavus automobilius. „Skeptiškai žiūriu, kai matau pačius merus, vairuojančius tarnybinius automobilius. Kiekvienas turi daryti savo darbą. Viena vertus, sėdėdama keleivio kėdėje, galiu dirbti tą darbą, už kurį man mokama alga, o kitas dalykas – ar nebūdamas profesionaliu vairuotoju gali prisiimti atsakomybę. O jeigu kas įvyks?“ – savo požiūrį dėstė N. Guobienė.

Utenos meras važinėja nuosavu automobiliu

Utenos rajono savivaldybės meras Marijus Kaukėnas „Aukštaitiškam formatui“ sakė, jog jis ne tik pats vairuoja, bet dar ir į darbinės keliones dažniausiai vyksta nuosavu automobiliu. „Jeigu į Vilnių ar kitą miestą vykstame su specialistų grupe, važiuojame tarnybiniu mikroautobusu, bet jeigu važiuoju vienas, vairuoju savo nuosavą „Volvo“. Kodėl? Na, nemėgstu aš tų lipdukų,“ – „Aukštaitiškam formatui“ aiškino Utenos rajono savivaldybės meras M.Kaukėnas.

Utenos rajono savivaldybės administracijoje iš viso yra 18 automobilių: 7 pačioje administracijoje ir 11 seniūnijose. Seniūnijose yra 5 skirtingo amžiaus „Citroen Berlingo“ ir 4 „Ford Kuga“. Visi Fordai 2019-ųjų gamybos. Trijose seniūnijose –

► Į bendrą renginį sukvietus Utenos regiono savivaldybių merus, dauguma jų atvažiavo tarnybiniiais „Škoda Superb“ automobiliais.

Utenos, Leliūnų ir Sudeikių – yra po du valdiškus automobilius.

Pačios savivaldybės administracijos autoparke įdomiausias egzempliorius – prabangus juodas BMW 530. Tiesa, pasak mero M. Kaukėno, prabanga yra jau buvusi, nes 2006-ųjų gamybos BMW kiaurai prarūdijusi. Utenos savivaldybės administracija turi ir „Suzuki SX4“ (2010 m.), „Toyota Proace“ (2019 m.), „Opel Grandland X“ (2021 m.), „Seat Leon“ (2020 m.) bei du VW „Passat“ (2021 ir 2007 m.).

Visagino savivaldybėje – ilgaamžiai automobiliai

Visagino savivaldybėje nėra seniūnijų, tik miestas, tad tarnybiniai automobiliai per savo amžių gali net nepamatyti duobėtų žvyrkelių. Gal dėl šios priežasties savivaldybės autoūkis yra ypač ilgaamžis. Net 6 iš septynių Visagino savivaldybės automobilių yra pagaminti iki 2010-ųjų, 5 – nuvažiavę daugiau nei 300 tūkst. kilometrų.

Visagino valdininkai važinėja „Mercedes - Benz Vito“ (2007 m.), „Škoda Superb“ (2009 m.), „Mercedes-Benz Viano“ (2007 m.), „Škoda Fabia“ (2005 m.), „Honda Stream“ (2003 m.), „Mercedes-Benz Sprinter“ (2006 m.) ir 2021 metų gamybos „Škoda Superb“. Natūralu, kad pastaruoju automobiliu naudojasi savivaldybės meras Erlandas Galaguz. Mero Škoda net 12 metų naujesnė nei antrasis pagal amžių Visagino savivaldybės automobilis. Pagal kilometrą Visagino savivaldybės rekordininkė yra „Honda Stream“, „nubėgusi“ per pusę milijono kilometrų.

Pirmoji elektrinė kregždė Anykščiuose

Visame dideliame Utenos regiono savivaldybių autoparke yra vienintelis elektrinis automobilis „Hyundai Kona“, kurį šiemet įsigijo Anykščių rajono savivaldybės administracija.

Kitų Utenos regiono savivaldybių administracijų direktoriai, atsakydami į „Aukštaitiško formato“ klausimą, koks jų požiūris į elektra varomus automobilius, dėstė, kad požiūris jų teigiamas, bet dėl finansų, įkrovimo trukmės, įkrovimo stotelių tinklo ar kitų priežasčių elektromobilių iki šiol nenusipirko.

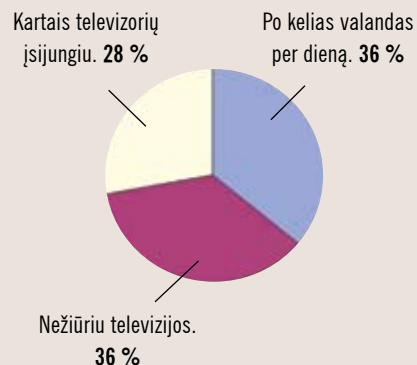
Kaip minėjome, Molėtų rajono savivaldybės administracija šiemet įsigijo du hibridinius, benzinu ir elektra varomus „Ford Kuga“ automobilius.

Anykščių rajono savivaldybės administracijos Bendorjo ir ūkio skyriaus vedėjas Ramūnas Blazarėnas apie šios savivaldybės elektrinę Hondą kalbėjo, kad per gerą pusmetį, kai savivaldybė turi šį automobilį, nepastebėjo jo minusų. „Pagal oficialią deklaraciją su pilnu įkrovimu juo galima nuvažiuoti 420 kilometrų. Neišbandėme, bet manau, jog tiek nuvažiuoti laikydami ekonominio režimo. Po miestų ir rajoną juo patogų važinėti, įkrovimo užtenka,“ – „Aukštaitiškam formatui“ aiškino R. Blazarėnas. Anykščių rajono savivaldybės kieme yra įrengta vieša elektromobilių įkrovimo stotelė, o specialiai savivaldybės elektromobiliui įkrovimo prieiga įrengta ir jos garaže.

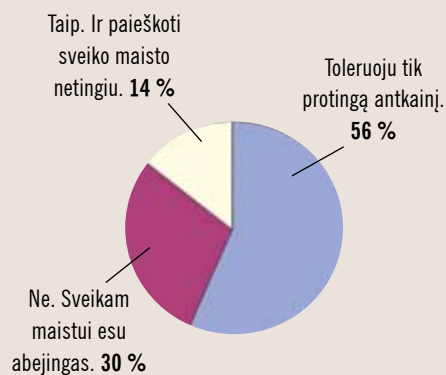
Elektromobilio pirkimo procedūros įvyko dar pernai, tačiau prekė atkeliavo tik šį pavasarį. „Hyundai Kona“ kainavo 42 tūkst. eurų, 4 tūkst. kompensavo valstybė.

www.angksta.lt

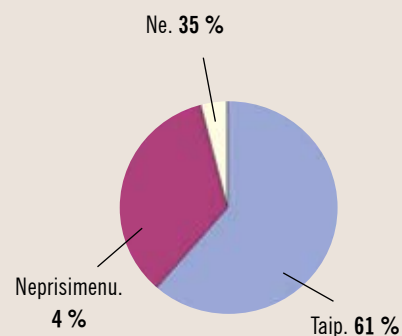
Kiek laiko praleidžiate prie televizoriaus? (Balsavo 560 skaitytojų)

Ar esate nusiteikęs už sveiką maistą mokėti brangiau? (Balsavo 384 skaitytojai)

Ar esate davęs kyšį? (Balsavo 628 skaitytojai)

Apie tonas kompiuterių, kalėdinius atvirukus ir logiką

Iš Merkinės kilęs Molėtų rajono savivaldybės meras, konservatorius Saulius Jauneika – vienas iš dviejų Utenos regiono savivaldybių merų, kuris šiemet buvo perrinktas antrajai kadencijai ir vienintelis rinkimus laimėjęs pirmajame ture. S. Jauneika sako, kad vienintelis realus savivaldybės gyventojų gyvenimo kokybės įvertinimas yra jų vidutinių pajamų lygis, o visa kita yra jau tik išvestiniai dydžiai. Su S. Jauneika kalbėjomės, ką meras turi daryti, kad šis rodiklis savivaldybėje augtų ir apie tai, koks yra tas Molėtų meras.

... Vidmantas Šmigelskas >

– Po matematikos studijų Vilniaus universitete atsidūrėte Suginčiuose. Regis, VU absolventams nereikėjo išvažiuoti dirbti į kaimą tam, kad išvengtų tarnybos sovietinėje armijoje?

– Nuo armijos nereikėjo slėptis, savo noru atvažiavome. Buvom tarp pirmųjų, kurie galėjome rinktis savo darbo vietą. Pasirinkau Suginčius. Abu su žmona, beje, gryna vilniete, esame matematikai, abiem Suginčių vidurinėje buvo darbas. Ir butą iš karto davė su visais patogumais. Mums, jaunai šeimai, tai buvo aktualu. Atvažiavome jau turėdami vyresniąją dukrą, jaunesnioji gimė Suginčiuose. Suginčių vidurinėje dirbau tik porą metų, bet bendras pedagoginio darbo stažas – apie 10 metų.

– Kaip ir kiti dori kaimo pedagogai, karvę įsitaisėt?

– Mokytojų aštuonbutyje gyveno tik mokytojai. Miesčioniškai gyvenome, karves turėjo gal tik dvi šeimos. Mes iki karvės nenuėjome, bet triušiuokų laikėme.

– Jūsų dukros nepasiliko Molėtuose. Kaip jas motyvuojate grįžti?

– Motyvuuju, bet, matyt, nepakankamai. Abi dukros gyvena Vilniuje, turi savo veiklas. Abu mūsų žentai – vietiniai. Dažnai aplanko, visiems trims anūkams patinka kaime.

– Suginčiuose pasistatėte namus, sklinda gandas, kad Jūsų sodyba yra pavyzdinė.

– Važinėdamas po Molėtų rajoną, mačiau ir geriau tvarkomų sodybų... Apskritai dabar jau mažai apleistų namų. Žmonės juda, puoselėja aplinką. Per 28 metus, kai pradėjome kurtis, medžiai suaugo, kartais net pagalvoju, kad mažiau jų reikėjo sodinti. Namą statėme pievoje, aplink buvo ganyklos, jokio augalo, tik žolė. Kartu su kaimynu medžius pradėjome sodinti, kai tik namų pamatus išliejome. O bėgant metams, vis daugiau augaliukų atsirado. Iki pavyzdinės so-

► Per savo darbinę karjerą Molėtų rajono savivaldybės meras Saulius Jauneika yra buvęs mokytoju, programuotoju, bankininku, verslininku ir valdininku.

dybos dar būtų daug veiklos. Bet malonu išeiti į kiemą, kai kažkas žydi, kvepia ir pavėšj suteikia. Ir dar kai žinai, kad po užvežtu 15–20 cm juodžemio sluoksniu apačioje – žvyras. Kai betonavome pamatus, nereikėjo žvyro vežtis, vietoje kasėme.

– Kokių dar hobijų, be sodybos puoselėjimo, turite?

– Ir sodybos priežiūra vargu ar yra hobis – nori nenori, turi veją nušienauti, augalus tręšti, medžius genėti. Nuo naujų augalų sodinimo kartais jau patys save stabdom – norisi, bet imam galvoti, o kur sodinsim. Meškerioju. Užaugau prie upės, bet didelis žvejas nebuvo. O dabar kartais meškerę užmetu. Laiko pačiam su savimi praleidimo būdas, kai nereikia niekam nieko aiškinti, niekam nieko įrodinėti... Tam tikrą dalį atostogų

>>>

► Molėtų rajono savivaldybės meras Saulius Jauneika dėstė, kad planuojant projektus pirmiausia reikia išsiaiškinti, kokie yra rajono gyventojų poreikiai.

skiriame kelionėms, kol leidžia sveikata. Norisi dažniau, bet laiko visada yra šiek tiek per mažai.

– Nebuvo minčių bėgti iš kaimo?

– Gal pradžioje svarstėme, ar nevertėtų kraustyti į Molėtus, bet nesigailiu, kad likau kaime. Kai namą 1992-aisiais pradėjome statyti, pirmąsias medžiagas pirkau už talonus. Nežinia, kaip klostysis senatvė, bet dabar tiesiog džiaugiamės, kad taip gyvename. Kai niekur nereikia skubėti, nusipjauni veją, atsėdi, aplinkui skraido paukščiukai, čiułba. Genys kankorėžj kala. Pajauti aplinkui esantj laisvą pasaulį – kaip kas nori, taip tas

gyvena. O tu tarytum esi to laisvo pasaulio dalis, niekas tau negali duoti nurodymų, ir tu jautiesi visiškai nepriklausomas. Ap-skritai šeima, namai yra realiausi, geriausiai apčiuopiami dalykai, kuriuos esi sukūręs.

– Kuris miestas geresnis – Merkinė ar Molėtai?

– Molėtuose jau jaučiuosi savas. Mačiau, kaip bėgant metams keitėsi miestas ir rajonas, prie daugelio procesų teko prisiliesti. O Merkinė kelia sentimentų, tai viena iš vietų, kur jaučiuosi gerai, kur žinau kontekstus, ten mano sesės gyvena. Kiekvieną dieną Merkinės feisbuką peržiūriu. Bet aš jau esu molėtiškis.

– Kaip atsidūrėte politikoje? Su Sąjūdžiu atėjote?

– Nebuvau oficialiuose Sąjūdžio organuose, nebuvau į viešą gyvenimą tada įsitraukęs. Bet svarbiausiuose renginiuose dalyvavau, nuomonę turėjau. Pamenu, kaip vyresnieji kolegos auklėjo už žinutę laikraštyje „Tarybinis mokytojas“ – ne taip kažkaip parašiau, kaip reikėjo. 1990 metais rajono valdytojo pavaduotoju, Kultūros ir švietimo skyriaus vedėju tapęs Valentinas Stundys mane pakvietė tapti jo pavaduotoju, kuriojančiu švietimo reikalus. Tada Molėtų rajono švietimo įstaigose buvo tūkstantis darbuotojų. Man 27-eri, aplink solidūs žmonės, o tu turi jiems vadovauti. 1995 metais Krikščionių demokratų sąrašė dalyvavau rinkimuose. Į tarybą nepatekau, bet man buvo netikėta, kai būsimas meras Virginijus Šironas paklausė, ar sutiksiu eiti dirbti savivaldybės administratoriumi. Tai gal nuo 1995-ųjų prasidėjo mano politika, juk Tarybai pristatinėjau projektus, bendravau su politikais. Paskui nuo 2000-ųjų kelias kadencijas buvau Molėtų rajono tarybos nariu.

– V. Stundys dirba Jūsų patarėju. Su šiuo buvusiu rajono meru ir buvusiu Seimo nariu jau po du kartus apsikėitėte viršininko-pavaldinio statusais. Nėra tokiose situacijose sudėtinga laviruoti? Buvusiam viršininkui duoti nurodymus ir griežčiau su juo pakalbėti nėra malonu...

– Nėra problemų. Griežtai pasakyti gali ir neužgauliai. Nebūtina rėkti. Savo tiesą turi įrodinėti argumentais, o argumentas „man taip norisi“ nėra svarus. Komandoje dirbame, nesijaučiu visažinis. Jeigu tu pats viską žinai, tai kam tau komanda, kam patarėjai. Galutinis sprendimas yra mero, bet tu gali nuspręsti, kad tavo galutinis sprendimas yra, tarkim, architekto žodis. Negaliu pasakyti, kokia spalva fasadui geriau tinka.

– O aš mačiau vieną merą, kuris Kalėdinius atvirukus pats parinkinėja...

– Ir man atneša kelis variantus. Kad ir kaip būtų – aš ant jų pasirašinėsiu. Tačiau aš leisiu, kad mano pasirinktą variantą sukritikuotų ir galbūt priimsiu kitą sprendimą.

– Jūsų darbinė biografija yra ypač

spalvinga – be darbų, kuriuos jau minėjome, Jūs dar esate buvęs bankininku, verslininku, savivaldybės įmonės direktoriaus pavaduotoju. Skirtingų sferų „pačiupinėjimas“, tikėtina, padeda mero darbe?

– Dar buvau skaičiavimo centro programuotoju. Tuometinėje rajono statybos organizacijoje sukūrėme skaičiavimo centrą. Iš mokyklos ten išėjau tik dėl to, kad man ten buvo įdomiau. Net mažesnę atlyginimą pradžioje skaičiavimo centre gavau, nei mokykloje. Tuo metu statybos organizacijai turėti skaičiavimo centrą buvo neįprastas reiškinys, vežėmės mašinas, kurios užėmė visą kontoros antrą aukštą. Tos mašinos tonas svėrė. Prieš 30 metų kompiuterizavome sandėliuose esančių medžiagų apskaitą. Žmonėms buvo baimė – o jeigu kas dings?

Kiekviename darbe sutikau daug puikių žmonių ir iš kiekvieno žmogaus ir situacijų sėmiausi patirčių ir darbo būdų. Labai skirtingi buvo darbai... Tos patirtys niekur nedingo, ir jos formuoja dabartinius sprendimus.

– Kuri darbinė pozicija buvo įdomiausia arba atvirkščiai – nepriimtinausia, toks darbas iš bėdos? Jūsų ėjimas į „Molėtų švarą“ buvo keistokas...

– „Molėtų švaroje“ man buvo įdomu... Turiu blogą savybę – dažnai keičiu darbus. Negaliu pasigirti tuo, kad 40 metų dirbau vienoje darbovietėje, ir kad labai kažkam dėl to esu nusipelnęs. Bet kiekviena patirtis, kaip žmogui ir kaip specialistui, man davė naudos.

– Turėdamas matematiko išsilavinimą ir skirtingų

veiklų patirtį, statote savuosius Molėtus. Jums aišku, kad 3+3 neišvengiamai yra 6? Ar visgi praskaičiuojate ir gaunasi 7?

– Universitete besimokant man imponavo logikos disciplina. Kiekvienam veiksmui turi būti tam tikra logika. Tada ir žingsniai dėliojasi, bet padarau ir klaidų. Gali peršokti kelis etapus, bet vis tiek paaikšės, kad reikėjo didesnės diskusijos. Nesakau, kad visi sprendimai ar veiksmai buvo 100 procentų sėkmingi.

– Molėtuose pastatyta „Teltonikos“ gamykla palaipsniui planuoja sukurti 500 darbo vietų. Plika akimi juntamas Molėtų pagyvėjimas yra tik „Teltonikos“ indėlis, o gal atvirkščiai – „Teltonika“ investavo į Molėtus todėl, kad jos atėjimui buvo pasiruošta?

– „Teltonika“ yra super. Bet kokio stambaus investuotojo atėjimas į bet kurį miestelį yra procesas, kuris neišvengiamai pagyvina ir suteikia miesteliui galimybę vystytis. O čia aukštų technologijų įmonė, kuri užima didelę dalį pasaulinės rinkos, turi atstovybes daugelyje pasaulio valstybių. Tokios įmonės atėjimas kelia ir kiekvieno molėtiškio savivertę. Pas mus tokią įrangą gaminanti įmonė! Tikrai ačiū „Teltonikai“, ačiū Arvydui Paukščiui, kad jis pasirinko tokį, tarytum socialinį pagalbos Molėtams variantą. Ar 10, ar 500 darbo vietų sukurianti įmonė turi jausti valdžios palaikymą ir žinoti, kad ji yra vertinga. Manau, kad jeigu mes nebūtume dalyvavę procese, operatyviai nebūtume sprendę problemų, su „Teltonika“ galėjo baigtis ir kitaip. Pabėga investuotojai ir iš didžiųjų miestų laisvų ekonominių zonų. Šioje vietoje mūsų

savivaldybės žmonės suprato, kad „Teltonika“ yra šansas Molėtams, ir kad mes viską turime padaryti, jog jis realizuotųsi. Apskritai molėtiškių požiūris į verslą keičiasi, atsiranda supratimas, kad verslas dirba ne tik sau, bet ir sukuria darbo vietas. O ir darbdaviai, regis, kitaip pradeda darbuotojus vertinti.

– „Teltonika“ sukėlė algų kartelę Molėtuose?

– Opinią pasikeitė. Verslininkas, darbdavys negali būti visiškai egoistas, jeigu plečiasi, kuria, stato, investuoja... Labai džiaugiuosi, kad pas mus atsiranda grožio salonų, sveikatinimo paslaugų...

– Po „Teltonikos“ atėjimo tas paslaugų verslo ratas ėmė sukintis?

– Galbūt kai kas jau ir anksčiau turėjo minčių, bet „Teltonika“ paskatino. Bus 500 darbuotojų, dar mažiausiai 500 šeimų narių. Jeigu jie čia gyvens, tai naudosis ir paslaugomis. „Teltonika“ vienareikšmiškai viskam buvo postūmiu.

– Įgyvendindami projektus, turite apsisibrėžę, ko siekiate ar darote kažką žinodami, kad iš to vis tiek kas nors bus?

– Tas siekiamas rezultatas atsiranda kalbant su žmonėmis. Aš galiu ko noriu norėti arba ketverius metus nieko nenorėti. Bet kai tu važiuoji, žmonės sako, ko trūksta: darbo vietų trūksta... Sako, mes norime, kad mokyklos būtų aprūpintos, kad sąlygos vaikų pavėžėjimui būtų geresnės, kad sveikatos įstaigos dirbtų tokiu ir tokiu ritmu. Tada atsiranda vizija, ko siekiame. Mes sakome,

➤ Rugsėjo mėnesį Molėtuose viešėjęs Lietuvos Respublikos prezidentas Gitanas Nausėda kalbėjo, kad „Teltonikos“ atėjimas į Molėtus bus stiprių ekonominių postūmiu visam Utenos regionui.

i

p i r m ų . . . l ū p ų

kad esame poilsio kraštas, bet iki šiol neturime kurortinės teritorijos statuso. Manęs klausia, kodėl tie turi, anie turi, o mes neturime.

– O Jums labai to statuso reikia?

– De fakto mes esame ne kurortinė teritorija, o kurortas, bet de jure – eilinis kaimiškas rajonas. Galbūt reikia tas dvi dedamąsias suvesti į vieną ir tapti bent kurortine teritorija.

– Ar tokie antpečiai reikalingi tik kaip savitiksliis?

– Viskas susiveda į finansus. Iš smulkmenų pasidaro visuma. Kurortinės teritorijos statusas duoda tam tikrus įvaizdžio dalykus, postūmius investuotojams. Kurortas, reiškia gali investuoti.

– Tačiau gali būti ir atvirkščiai – nestatysiu Molėtuose gamyklos, nes kurortas, pramonė ribojama?

– Bandome sudėlioti taip, kad viena rajono pusė būtų palikta poilsio zona, o kita nemaža teritorijos dalis būtų skirta verslų vystymui. Kurortinė teritorija neapriboja verslo plėtos, ji apriboja tik, kad toje teritorijoje negali būti statomi objektai, kuriems reikalingas poveikio aplinkai vertinimas. Kurortinės teritorijos zonoje negali, pavyzdžiui, vėjo jėgainių atsirasti.

– Nuo pat 1995-ųjų Molėtus valdo konservatoriai arba tų partijų, kurios vėliau įsiliejo į Tėvynės sąjungą, atstovai. Keturiuose iš šešių apskričių savivaldybių šiais metais keitėsi valdžia, ir jose naujieji merai, bent

jau pirmąjį darbo pusmetį, jautė pareigą ieškoti buvusių vadovų klaidų, stabdyti projektus ir pan. Galbūt darbų tęstinumas yra Molėtų privalumas?

– Kiekvienas naujas vadovas turi pliusų, kurių neturėjo ankstesnis vadovas. Bet ir minusų kiekvienas savų turi. Didelių perversmų mes niekada nedarėme, tik kai kurie akcentai buvo koreguojami. Sugriauti pradėtus darbus gali greitai, o sukurti labai sudėtinga. Gali sakyti, kad mes sugriovėme rajono švietimo sistemą, bet jeigu nėra mokinių, kaip tu išsaugosi mokyklą? Dėl bibliotekų dabar vyksta diskusija. Ar jų reikia? Mes daugiausia gal visoje respublikoje jų turime, gal 24 – kiekvienoje didesnėje gyvenvietėje. Ten daugiau jau nieko nelikę. Gali greitai uždaryti 10 ir apsimesti, kad knygas atvešim ir paskaitysit. Bet žiūrint plačiau, tai tos bibliotekos dabar yra gyvenvietės viso ko centruokai, kur žmogus gali ateiti, ne tik knygą paskaityti, bet gal ir kompiuteriu kažkokius pavedimus padaryti. Ne visi turi kompiuterius, ne visi savarankiškai gali jais naudotis. Bibliotekininkai ne tik kultūrinį, bet neoficialiai ir socialinį darbą atlieka.

– Kaip Molėtai atrodys, tarkim, po 7-erių metų, kai bus praėjusi ši, ir dar viena Jūsų, kaip mero, kadencija?

– Molėtus įsivaizduoju kaip jaukų miestą, kur būtų gera, kur žmonės tiesiogine prasme jaustųsi saugūs. Turim vieną rodioklį, pagal kurį matuojame – vidutinis darbo užmokestis. Kuo aukštesnis pragyvenimo lygis, tuo žmonės jausis saugiau ir laisviau kurti ateitį. Visa kita yra išvestiniai dydžiai. O apie kadencijų skaičių dabar dar anksti kalbėti...

– O gyventojų skaičius? Būtinai reikia didelės kompanijos, kad būtų gera gyventi?

– Kuo didesnis gyventojų skaičius ir kuo didesnis jų gaunamas užmokestis, tuo geriau

valstybei, savivaldybei, bendruomenei. Jeigu rajonas toliau sens ir nebus uždribančių, savivaldybės pajamos mažės. Neturiu iliuzijų, kad Molėtai taps didmiesčiu, bet viliousi, kad gyventojų skaičius bent stabilizuosis. Pajutome, kad vaikų skaičius darželiuose auga, nuo kito rugsėjo Molėtuose atidarysime dvi naujas grupes. Giedraičiuose ir Alantoje taip pat darželinukų daugėja. Atsiranda malonūs rūpesčiai – kaip plėsti darželių patalpas.

– Kiek jums svarbūs pinigai? Juk buvote bankininku, svetimus pinigus skaičiavote?

– 10 metų skaičiavau. Ir dar dalydavau svetimus pinigus, o paskui bandydavau juos atgauti. Apie savo pinigus stengiuosi niekada negalvoti. Nuostata – kiek užsidirbai, kiek turi, kiek tau moka, tiek, matyt, tu esi ir vertas... Niekada keičiant darbus esminiu motyvu nebuvo atlyginimas. Aišku, materialinis atlygis svarbus, kad galėtum patenkinti būtinuosius poreikius. Buvo diskusijų apie merų atlyginimus, niekada jose nedalyvavau. Mano supratimu, kai tu eini į rinkimus, jau tada turi pasižiūrėti, kiek tau mokės. Ateini ir dirbi darbą. Man nėra svarbu, kad pavaldinys gaus daugiau. Ir versle būna situacijų, kad specialistui turi mokėti daugiau, nei pats gauni. Kai tvarkai asmeninius finansus, nusistatai galimybes, prioritetus ir žiūri, kiek gali sau leisti. Tas pats ir su bendruomenės, biudžeto pinigais. Tik čia atsakomybė dar didesnė, nes nuo tavo sprendimo priklauso svetimų pinigų panaudojimas.

Vienintelis informacinis - pramoginis žurnalas Utenos regionui

4 numeriai
12 Eurų

Prenumerata priimama

„Anykštos“ redakcijoje (Vilniaus g. 29, Anykščiai), visuose Lietuvos pašto skyriuose, mobilųjį laiškanešį galima išsiskviesti telefonu 8 700 55 400.

Taip pat prenumeratą galima užsisakyti www.anyksta.lt, www.prenumerata.lt Papildoma informacija teikiama paskambinus į redakciją telefonais (8-381) 59 458 arba (8-686) 33 036.

Cenzūra buvo beraščių kompanija

„Kai pažiūriu į pirmas savo eiles, tai esu absoliutus nebrendyla“, – sako kitamet 89-ąjį pavasarį pasitiksiantis žinomas poetas, prozininkas, publicistas, redaktorius Antanas Drilinga ir prisipažįsta neberašantis – nusibodo.

Gimtuosiuose Plikiškiuose (Anykščių rajone) didžiąją dalį dienų leisdavęs rašytojas sako, kad, sušlubavus sveikatai, daugiau laiko tenka praleisti Vilniuje, tačiau į tėviškę sugrįžti dar ketina.

... Sigitą Pivorienę >

Gimtinėje parašyta daugiausia eilėraščių

„Viešumoje nebesirodau, paskutinis mano knygos pristatymas buvo prieš ketverius metus. Paskui juos nutraukiau ir niekur nebeinu. Kam įdomu žiūrėti į kriošeną? Kai senas žmogus rodo viešumoje, man nelabai smagu. Jam laikas daryti kitus dalykus“, – taip savikritiškai apie save kalba itin šviesaus proto, puikaus humoro jausmo rašytojas A. Drilinga, kuriantis, kaip pats sako, aštuonias dešimtis metų – nuo tada, kai pirmą kartą, nuobodžiaudamas lietuvių kalbos pamokoje, parašė pirmąjį savo ketureilį, iki pat 2021-ųjų, kuriais išleido paskutinį eilėraščių rinkinį „Saulės palydos“.

Besišnekučiuojant jaukiame, paties suręstame namelyje, A. Drilinga prisiminė, kad šiame kaime, o tiksliau – vos už kelių šimtų metrų stovėjusioje gimtojoje sodyboje, – parašė didžiąją dalį savo knygų.

„Dar kai buvo gyvi mano tėvai, čia atvažiuodavau ir toje senoje trobelėje yra parašyta daug kūrinių. Prozą pradėjau rašyti būtent ten. Kada išėjo knyga „Žmonės prie vieškelio“ – tai buvo 1976-ieji, – ji staiga Lietuvoje tapo labai populiari. Išleista 30 tūkst. egzempliorių tiražu, kuris bemat ištirpo. Dar iki dabar seni žmonės man sako, kad skaitė tą knygą. Tai buvo dokumentinė knyga apie šį kaimą, apie žmones, kurie čia gyveno. O gyveno 54 šeimos. Prisimenu visų jų pavardes, kur jie gyveno, ką jie veikė, ką nušovė, ką išvežė... Dabar vietinių gyventojų kaime likę du. Tokie laiko ženklai yra...“ – apie gimtąsias vietas pasakojo per 40 knygų išleidęs A. Drilinga.

Ne visa šiuolaikinė poezija suprantama

Pats beveik visą gyvenimą rašęs, A. Drilinga

► Puikiai Lietuvoje žinomas rašytojas, buvęs žurnalo „Nemunas“, savaitraščio „Literatūra ir menas“ vyriausiasis redaktorius Antanas Drilinga daugiausia kūrinių parašė gyvendamas Anykščių rajone, gimtojoje sodyboje Plikiškiuose.

prisipažino, kad šiuolaikinę poeziją ne visuomet supranta, tačiau gerų rašytojų Lietuvoje yra nemažai.

„Man, kaip šiuolaikinėje muzikoje, taip ir šiuolaikinėje poezijoje, išskyrus keletą poetų (pavyzdžiui, Rimvydas Stankevičius – modernistas, bet modernistas su idėja), ne viskas suprantama. Visas tas žaidimas žodžiais, ekvilibristika man yra nepriimtina. Man atrodo, kad eilėraštis turi turėti savo

mintį, nuotaiką, savo jausmą. Žmogus gali išmokti rašyti eilėraščius, jei neturi Dievo dovanos, tačiau kartais juos eilėraščiais vadinti sunku, nors jie ir atitinka visus eilėraščio formos elementus. Yra vidinė eilėraščio struktūra, dvasia. Manęs neveikia tos žodžių struktūros. Tačiau jei žmogus rašo, tai gal ir gerai...“ – svarstė rašytojas.

Kalbant apie Anykščių krašto

rašytojus, labai talentingas rašytojas, A. Drilingos nuomone, yra Valdas Papielis: „Knygos parašytos meistriškai, tačiau keistas reikalas: jose nieko lietuviško. Kam man reikia skaityti lietuvių autorių apie Paryžiuje karštinčią senutę? Turiu daug prancūzų literatūros apie tai. Noriu iš jo lietuviu.“

Manau, Rimanto Vanago Lietuvoje niekas neaplenkė. Anykščiai už jį geresnio rašytojo neturi. Jis – gerai valdantis literatūrinius dėsnius ir žinantis, ko nori.“

Tarybų valdžią garbinti buvo privalu

Šiandien rašyti ir leisti knygas gali visi, o tuomet, kai kurti ėmė A. Drilinga, buvo visai kitaip – tiek jis, tiek ir kiti to meto rašytojai buvo stipriai cenzūruojami, o norėdami išleisti knygą, turėjo atiduoti duoklę tarybų valdžiai.

„Sovietiniais laikais buvo nustatytos tam tikros taisyklės literatūrai ir menui, kurių privalėjai laikytis. 1959 metais išėjo pirmoji mano knyga. Ir ne vien man, o visiems buvo ta pati taisyklė – jei nėra nei vieno eilėraščio apie partiją, apie tarybų tėvynę, jei nėra jokio politinio atspalvio, ta knyga niekada neišeis. Buvo griežta cenzūra ir nenukrypsi į kokią nors šoną, nepasakysi apie reiškinius Tarybų sąjungoje kažką neigiamo.“

Reikėjo laikytis partinių principų. Dabar to niekas nežino, o tada buvo geležinis įstatymas: jei tu jų nesilaikysi, paprasčiausiai tavęs niekas niekur neims“, – apie tai, kad ir jis buvo priverstas šlovinti Tarybų sąjungą, pasakojo A. Drilinga ir nesigėdydamas pripažino, kad jo kūryboje tokių eilėraščių būta nemažai. Kaip ir kitų poetų.

„Pas mane guli labai unikali Eduardo Mieželaičio knyga, nuo kurios prasidėjo tikrasis Mieželaitis. Ten – eilėraščiai apie Kremlių, apie Staliną. Bet kad praeitų geri, tikri eilėraščiai, reikėjo šitų idiotiškų dalykų. Apskritai jis buvo mušamas, nes norėjo rašyti eilėraščių, o ne ditirambus Tarybų valdžiai. Pirmoji jo knyga buvo sumalta į miltus. Ji buvo įvertinta kaip dekandansas, nes joje nebuvo „perkūnsargio“ – taip mes vadinome tuos tarybinius eilėraščius“, – kalbėjo poetas.

Tiems, kurie rašytojus, rašiusius minėtus ditirambus Tarybų valdžiai,

vadina parsidavėliais, A. Drilinga turi aiškų atsakymą: „Jokių parsidavėlių nebuvo. Žmonės tiesiog norėjo išgyventi, dėl to ir rašė visokius niekus. Po to, kai mirė Stalinas, prasidėjo laikas, kai atėjo atšilimas, buvo pradėta daugiau leisti. Mes juk buvome okupuoti, nieko savarankiškai negalėjome daryti. Tai – politika ir istorija. Dabar literatūra, menas yra depolitizuoti. Galima kurti, daryti, o juk anuomet net abstrakcija dailėje buvo neleidžiama, mene pasipriešinimo jokio negalėjo būti. Geležinis gnaužtas, kuriame turėjai gyventi. Menas buvo reguliuojamas politinių dalykų. Didžiausias demokratijos laimėjimas – kad politikai nebesikiša į meną. O anksčiau šitie diletantai, kurie mene visiškai nieko neišmanė, diktavo meną. Chruščiovas morališkai žudė geriausius rusų menininkus. Lietuvoje komunistų centro komitetas reguliavo Lietuvos meną. Tiek Lietuvoje, tiek ir kitose valstybėse virš visko buvo CK. Bet tai – tolimesnė praeitis. Niekas jos nesupranta, niekam ji neįdomi. Bet tai – gerai, tegu istorikai su visu tuo tvarkosi.“

A. Drilingos nuomone, dabar ieškoma atpirkimo ožių, vyksta raganų medžioklė.

„Sovietinių relikvų naikinimas, žinoma, reikalingas – jei Leninas centrinėse aikštėse stovėtų, tai būtų blogai. Bet kai nugriovė Petro Cvirkos paminklą... Inteligentija šito nesuprato. Tai yra politizuotas aktas, kuris pažeidė daugelio žmonių vidinį mąstymą. Niekam nerūpėjo, kas buvo Cvirka. 1941 metais padarė nesąmonę – nuvažiavo į Kremlių. Ir štai jis – nusikaltėlis. O juk jis visas savo geriausias

▶ Antanas Drilinga, išleidęs per 40 knygų, daugiau neberašo. Sako, kad nori atsigrębti už prarastą laiką ir skaityti visas knygas, kurios sovietmečiu buvo draudžiamos.

knygas parašė smetoninėje Lietuvoje, po karo jis nebeparašė nieko... – anuometinę rašytojų padėtį prisiminė A. Drilinga ir pasvarstė, kad poetai, prozininkai bet kokiu atveju turėjo rašyti: – Kai žmogus jaučia, kad turi kibirkštelę, jis negali nerašyti. Jis vis tiek rašys. O kai rašai, norisi tai ir paviešinti. Antra vertus, po karo gyvenome absoliučiai skurde. Apie lašinius buvo galima galvoti tik kaime, mieste nieko nebuvo. Reikėjo žmonėms kažkaip išgyventi ir tokiems kaip aš, kad išgyventų, reikėjo publikuoti savo tuos opusus.“

Cenzūrą pavykdavo apeiti

A. Drilinga ne tik rašė eiles ar prozą, tačiau buvo ir kelių leidinių redaktorius. Vienas jų – „Nemunas“: anuomet visiškai kitoks, drąsus, gudriai apeinantis cenzūrą, net išvadintas pornografiniu leidiniu. A. Drilinga buvo pirmasis šio žurnalo redaktorius, nuėjęs prieš srovę.

„Žurnalas „Nemunas“ buvo išimtis to meto žiniasklaidoje. Jis buvo visiškai nepanašus į kitus žurnalus. Kaip man tai pavyko padaryti, aš ir dabar truputį stebiuosi“, – paprašytas papasakoti apie garsųjį leidinį, prisiminė buvęs jo redaktorius. – Standartizavimas tuomet buvo absoliutus. Norint steigti žurnalą, reikėjo centro komiteto nutarimo Lietuvoje, paskui – leidimo Maskvoje, kur viską reikėjo derinti su įvairiomis instancijomis. Ir aš pats skridau į Maskvą, kad jie matytų, kas toks esu. O žurnalo redaktoriumi mane pasiūlė Rašytojų sąjunga.“

A. Drilingos nuomone, jam pavyko tapti redaktoriumi dėl

. . . p a t i r t y s . . .

jo profesijos: tuomet, pasak pašnekovo, į poetus buvo žiūrima kiek liberaliau.

„Dabar, kai pagalvoju, tas mane gerokai saugojo. Visi kiti redaktoriai buvo brandaus amžiaus – 50, 60 metų, o man tuomet tebuvo 29-eri. Į mane kažkodėl buvo žiūrima, kad aš kažką galiu. Tuomet jau buvau išleidęs kelias knygeles ir buvau žinomas, o savo knygoje nebuvau parašęs jokių eilėraščių, kurie būtų prieš valdžią“, – sakė rašytojas ir papasakojo, kodėl nusprendė, kad vis tik žurnalas nebūs toks, kaip kiti.

„Partijos vadovavimo standartizavimas buvo kilpa ant kaklo. Viskas buvo suformuluota. Visiems tai įkyrėjo, bet niekas nieko negalėjo padaryti. Per kultūrą, per meną mėginau truputį išlaisvinti paprasčiausią lietuvių frazeologiją nuo šitų dalykų. Žurnale buvo kur kas mažiau linkčiojimų tarybų valdžiai. Antra, žurnalo vaizdas buvo visai kitoks – jis buvo kvadratinis. Tokio daugiau visoje Tarybų Sąjungoje nebuvo, nes formatas taip pat buvo nustatomas. Man pavyko pramušti tai, kad formatas būtų kitoks.

Dar vienas dalykas – žurnalas leistas Kaune, o Kaune liberalizmo buvo daugiau. Svarbiausia – toliau nuo Vilniaus valdžios, o Kauno valdžia džiaugėsi, kad atėjo naujas periodinis leidinys ir į mano reikalus visai nesikišo.

Žurnale buvo publikuojami tokie dalykai, kokie jokiuose kituose žurnaluose publikuojami nebuvo. Mes buvome toliau nuo cenzūros. Cenzūrai pakliūdavo jau gatavas numeris. O cenzūra buvo beraščių kompanija – jie saugojo tik partinę discipliną ir nelabai suprasedavo, kas toks vienas ar kitas rašytojas. Curzio Malaparte, stambiausias XX amžiaus italų rašytojas, buvo antitarybinis žmogus. Bet mes išspausdinome šio rašytojo kūrinio ištrauką! Spausdinome Selendžerį, Vest Saido istorijų scenarijų. Kadangi valdžioje sėdėjo visiškai apie literatūrą neišmanantys žmonės, jie galvojo, kad jei redaktorius leidžia, tai su kūriniais viskas gerai. Tačiau po kiekvieno numerio už ką nors turėjau aiškintis. Ir išaiškindavau. Iki šiol atsimenu Antano Sniečkaus, Lietuvos komunistų vado, pirštą – sakydavo: „Dirbi, Drilinga, bet žinok! Žinok!“ – kaip pavyko apeiti anuometinę cenzūrą, pasakojo A. Drilinga.

Žurnalas – populiarus visoje Tarybų Sąjungoje

Negana to, pirmą kartą Tarybų Sąjungoje „Nemune“ buvo išspausdinti meniniai fotoaktai. Pasak buvusio šio žurnalo redaktoriaus, tai visus pritrėnkė, nes niekas nežinojo, kas tai yra.

Pasiteiravus, kaip išdrįso leisti spausdinti tokias, anuomet provokuojančias, nuotraukas, A. Drilinga sakė: „Tiesiog leidau ir nuėjo. Ir visiems labai patiko. Maskvoje mūsų žurnalą išvadino pornografiniu, bet net valdžiai patiko. Paprasčiausiai tai buvo gražu. Bet blogiau buvo, kad užsienyje pasirodė žinia, kad Tarybų Sąjungoje buvo leista spausdinti tokias nuotraukas. Tai man labiau pakenkė.

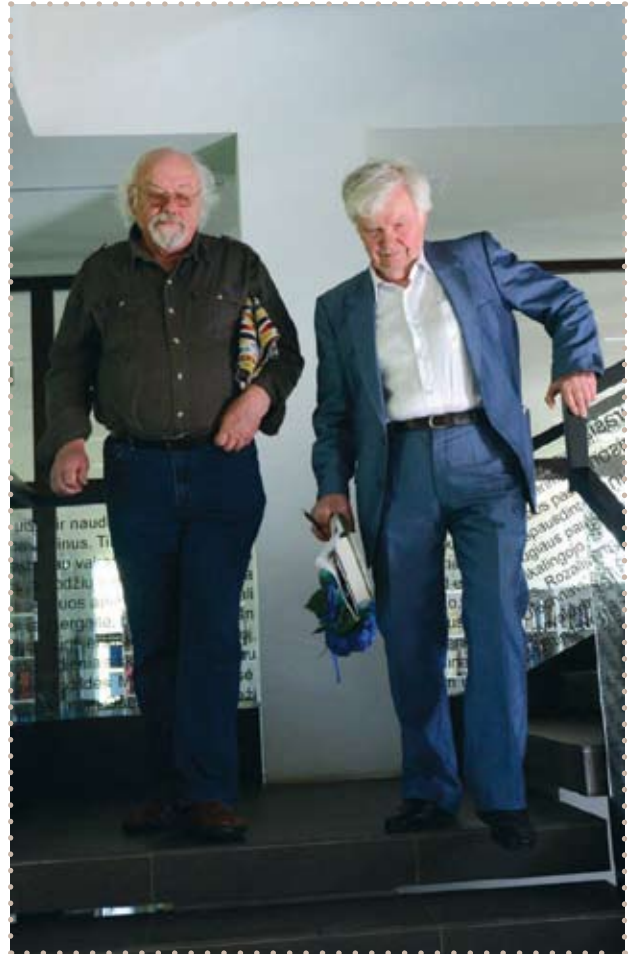
Bet žurnalas buvo įdomus, skaitomas. Nuo 5 tūkst. egzempliorių tiražas per pusę metų pasiekė 75 tūkst. Dar būtume didinę, bet jau nebeleido dėl resursų trūkumo. Jis buvo siuntinėjamas po visą Tarybų Sąjungą.

„Nemunas“ suvaidino tam tikrą vaidmenį. Nesakau, kad rezistencinį, bet žmonėse prašviesėjimą jis paskatino.

Man, žinoma, jis atsirūgo. Paskutinis lašas buvo Kalandos mirtis. Po jos mane pašalino su vilko bilietu be galimybės įsidarbinti.“

Skaito tai, kas nebedraudžiama

Dabar, išleidęs paskutinę knygą, rašytojas sakė pagaliau galintis laiką skirti sau: „Užsiimu skaitymo malonumu. Tai man teikia didelį pasitenkinimą. Iš naujo skaitau klasikus. Kažkada privalėjau, dabar pats skaitau. Taip pat laiko užima gyvenimas tarp Vilniaus ir Anykščių. Ten reikia nuvažiuoti, buitinius reikalus sutvarkyti, tuomet

► *Kolegos rašytojai anykštėnai: Rimantas Vanagas (kairėje) ir Antanas Drilinga. „Rimanto Vanago Lietuvoje niekas neaplenkė“, – įsitikinęs A. Drilinga.*

čia buitinius reikalus tvarkai. Tačiau pagrindinis reikalas – skaityti. Galų gale aš atsigriebiu.

Dabar skaitau viską, bet daugiausia – rimtus dalykus. Anais laikais daug ko negalėjau perskaityti. Dabar visa draudžiama literatūra yra mano rankose. Aš atsigriebiu visais atžvilgiais.“

A. Drilinga gimė 1935 gegužės 16-ąją Plikiškiuose. Mokėsi Mikierių pradžios mokykloje, Šimonių progimnazijoje, 1951–1955 metais lankė Ukmergės mokytojų seminariją. 1955–1959 metais studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą Vilniaus pedagoginiame institute, 1973–1976 metais Vilniaus universitete studijavo žurnalistiką. Buvo žurnalo „Švyturys“ literatūrinis darbuotojas, laikraščio „Komjaunimo tiesa“ Literatūros ir meno skyriaus vedėjas, žurnalo „Moksleivis“ Literatūros ir meno skyriaus vedėjas, žurnalo „Moksleivis“ vyriausiasis redaktorius, žurnalo „Nemunas“ vyriausiasis redaktorius, savaitraščio „Literatūra ir menas“ vyriausiasis redaktorius. 1992–1995 metais – Valstybinio leidybos centro vyriausiasis redaktorius.

Išleido per 40 knygų, pagal jo eiles sukurta dainų. Buvo įvertintas įvairiais apdovanojimais: 1969 metais – Komjaunimo premija, 1972 metų Poezijos pavasario laureatas, 1981 metais – LTSR nusipelnęs kultūros veikėjas, jam buvo įteiktas Pasaulio taikos tarybos medalis, 2015 metais suteiktas Anykščių rajono garbės piliečio vardas.

Namukas namelyje: nuo paradokso iki kasdienybės

Jai – beveik du šimtai metų. Ji jau tapo seniausiu architektūros kūriniu Anykščiuose, nes varžytis su ja nedrįsta nė vienas mūrinis miesto pastatas, ką ten bekalbėti apie seniausius medinukus. Antano Baranausko klėtelė svarbi kaip unikalus protėvių veiklos ženklas, giminės relikvija, palikta atminimui, jau nebegalvojant apie kokį nors jos praktišką panaudojimą. Užtenka, kad ji būtų ir liudytų nesugrąžinamą laiką.

... Tautvydas Kontrimavičius >

Šimtą metų – tik ūkio pastatas

Jprasta skaičiuoti A. Baranausko klėtelės metus nuo 1826-ųjų – jos durų staktoje įrėžto skaičiaus. Tačiau dar XX amžiaus antroje pusėje įžvalgūs liaudies architektūros tyrėjai pastebėjo, kad pastatas išgyvenęs kelis perstatymus.

Žinomas etnografas ir muziejininkas Stasys Daunys 1986 metų tęstinio leidinio „Literatūra ir kalba“ XIX tome paskelbė išsamų A. Baranausko klėtelės pastato tyrimą. Tyrėjas konstatavo: „1826 metais klėtis Jurzdike perstatyta iš kito pastato <...>, nepakeitus ankstyvesniojo pastato pagrindinių formų. Jį atkėlus į Užupiečius, klėties sienos paaukštintos vienu vainiku, pakelta perdanga, prie kairiojo galo padarytas konsolinis stogelis, o prie dešiniojo – pristatyta kita patalpa“.

Šiandien galime neabejoti – poeto ir vyskupo tėvas Jonas Baronas jaunystėje klėtelę Jurzdike, netoli parapijos kapinių, pasistatė, panaudodamas anksčiau stovėjusio panašaus pastato geresnius rąstus, vietoj sutrešusių įdėdamas naujus. O vėliau, perkėlus klėtelę į dešinią Šventosios krantą, ji tikriausiai kiek laiko buvo tapusi net ir Baranauskų šeimos gyvenamojo namo priestatu.

Jei kas padarytų išsamius rąstų tyrimus, gali būti, kad paaiškėtų, jog bent pusė klėtelės sienu rąstų medžiai Anykščių šilėje užaugo ir buvo nukirsti dar Abiejų Tautų Respublikos laikais, iki XVIII amžiaus pabaigos.

Laikoma, kad į dabartinę vietą, ant aštriausios

► A. Baranausko klėtelė – po atviru dangumi ant Ažupiečių kalvos.

Ažupiečių kalvos, klėtelė buvo atgabenta ir čia iš naujo suręsta apie 1839-uosius metus. Tikslaus dokumentinio liudijimo neišliko – tik prisiminimai, kurie irgi remiasi išgirstais pasakojimais.

Tuos metus pirmasis raštu paminėjo vyskupo brolis Anupras Baranauskas, 1905 metais rašydamas polemines pastabas apie savo vyresniojo brolio biografiją, tuo metu „Vilniaus žiniose“ paskelbtą. Tačiau Anupras, gimęs 1841 metais, nebuvo šeimos persikraustymo į kitą Šventosios upės krantą liudininkas, tik atkartojęs jam nuo mažens žinomus tėvų pasakojimus.

Abejonių nekelia tik tai, kad Baranauskų Antaniukas, nuo savo atminties pradžios augęs Ažupiečiuose, klėtelę sodybos kieme matė nuo vaikystės. Jaunam klierikui grįžtant į tėviškę vasaroti, ji buvo tapusi poilsio, susimąstymų ir kūrybinio polėkio vieta.

Nuo 1922-ųjų anykštėnams ėmus kraustyti į vienkiemius, šios sodybos paveldėtojas Antanas Žukauskas-Vienuoelis labiau už viską, kas dar buvo likę iš XIX amžiaus, brangino ir saugojo būtent šią klėtelę. Dabar tai yra geriausias įrodymas, kad prieš šimtmetį ji, o ne senoji Baranauskų giminės gryčia, buvo siejama su „Anykščių šilėlio“ kūrėju.

Tuo metu Ažupiečių kalmelis ištuštėjo – A. Vienuolio seserys išsidalijo tėvų palikimą, išsigabeno kitus pastatus. Liko tik vieniša klėtelė, suremta, kad nenugriūtų, išardžius prie jos prišlietus kitus ūkio pastatus.

Per porą metų kieme šalia jos išaugo naujas, tuo metu labai modernių formų vaistininko A. Vienuolio gyvenamasis namas – su gonkais, balkonėliais ir didžiule mansarda. To

namo pašonėje likusi tuo metu jau šimtametė klėtelė lyg dar labiau susitrauks, sumenks, tarsi neberasdama sau vietos iš naujo formuojamoje sodyboje.

Naują prasmę ūkio pastatui, kuris iki tol skaičiavo derlingus metus, saugodamas šeimos maisto atsargas ir rūbus, naujasis jo šeimininkas A. Vienuolis suteiks 1927-ųjų pavasarį, pakviesdamas aplankyti klėtelę kaip savo giminaičio (senelio brolio) A. Baranausko muziejų. Pirmąjį tokį Lietuvoje, skirtą ne liaudies kultūrai ir išminčiai saugoti, o vienam vieninteliui žmogui, prieš ketvirtį amžiaus mirusiam, atminti.

Dvasininko minties žybsnis

Kam ir kada kilo pirmoji mintis, kad A. Baranausko klėtelei atėjo laikas slėptis nuo saulės, lietaus ir vėjų?

Muziejuje Anykščiuose saugomas nedidukas perlenktas lapelis, kuriame tilpo keturių puslapių laišką, adresuotas Antanui Vienuoliui.

Jis rašytas, praėjus vos pusmečiui nuo klėtelės-muziejaus atidarymo, 1927 metų gruodžio 15 d., Gelgaudiškyje, Suvalkijos pakraštyje ant Nemuno kranto. Laišką A. Vienuoliui parašė tuometinis Gelgaudiškio klebonas, 50-metis Jurgis Narjuskas, grįžęs iš kelionės į Anykščius,

► A. Vienuolio valia nuo 1956 metų vasaros iki šiol Klėtelę galima apžiūrėti tik iš išorės – į jos vidų lankytojai nebeįleidžiami.

aplankęs muziejų klėtelėje. Nėra abejonių, kad bent jau raštu, ne kokio nors pokalbio metu, jis pirmasis aiškiai išdėstė idėją, kad klėtelė gali atsidurti kito, didesnio pastato viduje:

„...Prie tos progos linkėčia Tamstai štai ką 50-iems nuo mirties metams minėti:

1) kad aplink klėtelę stovėtų aukštas rūmas (rotonda), o ji (klėtelė) apačioje – tame rūme-muziejuje, kaip jo įžymiausia to muziejaus relikvija;

2) kad apatiniame rūmo gyvenime būtų įrengta panorama: rekonstrukcija Anykščių šilelio „senobinėje grožėje“, „kalnai ant kalnų“ ir „likusieji pliki ir keltuoti kalnai“, be to – didžiojo dainiaus gyvenimo – vis toje panoramoje – etapai: piemenėlis, klierikas, kunigas, vyskupas ir t. t.

3) kad antrame muziejaus gyvenime būtų parodyta in natura visa, ką galima akimis matyti „Anykščių šilelio“ tekste: grybai, paukščiai, žolės, augalai („jauti pievos dobilą baltą ir geltoną“), ir kt...

Kad prie to reikia eiti, man aišku. Baranauskio kultas žemyn nežlugs, bet augs. Anykščių miestas turėtų ilgainiui virsti vasaros metu ekskursijų knibždynas, bet tektų dar pagalvoti, kad atvykusieji turėtų ką veikti bent tris dienas – šneku tai dėl to, kad esu matęs užsieniuose panašių gudrybių, kur žmonės stengiasi ir pasitarnauti idėjai, ir pasinaudoti patys, turėdami kokį nors atrakcijos dalyką“.

Dvasininkas, vienintelį kartą apsilankęs Anykščiuose ir perpratęs sumanymus, iš esmės suformavo kultūrinio kurorto principus, kuriuos realizuoti A. Vienuoliui buvo lemta tris neramaus laiko dešimtmečius. Kas jis – tas Aukštaitijoje beveik nežinomas J. Narjauskas?

Šešeriais metais už A. Vienuolį vyresnis

suvalkietis jaunystėje tikriausiai bučiavo Seinų vyskupo žiedą ant Antano Baranauskio rankos piršto. Tuo metu, kai 1899 metais jis baigė kunigystės studijas Seinų seminarijoje, Didysis Anykštėnas jau buvo priėmęs Seinų vyskupijos ganytojo pareigas ir 1899-ųjų pavasarį įšventino kunigais seminariją baigusius jaunuolius, tarp jų – ir J. Narjauską.

Iš Seinų gabus jaunas dvasininkas išvažiavo tiesiai į Romą, studijavo Grigaliaus universitete bažnyčios teisę, paskui toliau lavinosi Fribūro universitete Šveicarijoje. Po ketverių metų grįžęs į gimtinę, gyvo A. Baranauskio Seinuose jis jau neberado.

Tuo metu J. Narjauskas dar nežinojo, kad senatvėje sulauks prelato titulo, bus Telšių kunigų seminarijos profesorius, išgarsės kaip vertėjas. Beje, gyvenimas jam atseikės lygiai tiek pat, kiek ir A. Baranauskui, – abu dvasininkai mirė, eidami 67-uosius metus.

J. Narjausko laiške minimas mirties 50-metis – tai iš anksto prognozuota Antano Baranauskio atminimo sukaktis 1952-aisiais. Klėtelė kaip muziejus buvo atverta, prisimenant vyskupo mirties 25-metį, tad idėjoms realizuoti dar buvo likę kita tiek – net ketvirtis amžiaus. Tos sukakties laiško autorius jau nebesulaukė – jis mirė 1943-aisiais, tuo metu net neįsivaizduodamas, kad jo fantastinėms idėjoms kada nors iš tiesų bus lemta tapti realybe.

1927-ųjų pabaigoje gavęs laišką, jį perskaitęs ir pasidėjęs į asmeninį archyvą, A. Vienuolis irgi niekur nesukbėjo. Tuo metu jis buvo užsiėmęs kitokiomis statybomis – Anykščių miesto centre jau kilo jo privačios vaistinės mūras.

Neliko duomenų apie tai, kad per keliolika Nepriklausomos Lietuvos metų, iki Antrojo pasaulinio karo, jis būtų ėmėsis kokių nors žygių ar iniciatyvų J. Narjausko pasiūlytu būdu plėtoti muziejų. Įvairiomis progomis rašydamas straipsnius laikraščiams apie A. Baranauską ir jo klėtelę-muziejų, to muziejaus įkūrėjas nė karto neužsiminė apie galimybę kaip nors pridengti klėtelę, kaskart vien tik minėdamas, kad Anykščiuose, klėtelėje, veikia poeto muziejus.

Dangstė muziejų šiaudų kūliais ir skarda

Karo frontui nudundėjus į Vakarus, A. Baranauskio klėtelė buvo likusi nebepanaši į lankomą muziejų. Į ūkio pastatą šalia patrankos sviedinio perskrosto A. Vienuolio namo galėjo įeiti, kas norėjo, iš jo pasiimti, kas tik kam patiko... Jokia spyna, jokie sentimentai „Anykščių šileliui“ neapsaugojo muziejaus – iki šiol tenka tik apgailestauti, kiek daug autentiškų eksponatų

► 1957-ųjų pavasarį aplink Klėtelę liejami būsimojo gaubto pamatai.

► 1957-ųjų vasarą A. Vienuolis su Muziejaus lankytojais šalia kylančių būsimąjį gaubto sienų.

gruodžio 29-ąją laiške A. Vienuoliui Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas Jonas Šimkus lyg tarp kitko užsimena: „Klėtėlės, kaip muziejaus, likvidavimas esąs principu jau išspręstas, bet ne tam, kad visa tai palaidotų, o tam, kad perneštų į gerą muziejų, ko ir Jūs pageidaujate. Mes manome, kad pačią klėtėlę reikia konservuoti ir perkelti į muziejų“.

Po tokios žinios net sunegalavęs muziejaus įkūrėjas bene porą savaitių praleido ligoninėje, o pasveikęs klėtėlės išgabenimo iš Anykščių sumanymą įstengė sugriauti.

Pagerbtas Stalinas – pagerbs ir A. Baranauską

Reikia pripažinti, kad plėsti A. Baranausko memorialinį muziejų, statant erdvį ekspozicinį klėtėlės gaubtą, tuo metu nebuvo vienintelė A. Vienuolio idėja.

Rašytojas ir muziejininkas rūpinosi ir kitu galimu variantu – palikti klėtėlę kaip stovi, tik joje saugotus eksponatus perkelti į muziejui labiau tinkamas patalpas Anykščiuose. Kaip tinkamiausią vietą 1953 metų balandžio 6 dienos rašte, adresuotame Lietuvos SSR Ministrų tarybos pirmininkui ir kitoms instancijoms, jis pats įvardijo mūrinį „namą parke, su kolonomis, fasadu ir erdviomis salėmis“, kuriame po karo veikianti Anykščių miesto vykdomojo komiteto raštinė. Pastatas anykštėnams dabar labiau žinomas „Okuličiūtės dvarelis“ vardu.

Kol jokie sprendimai nebuvo daromi, A. Vienuolis daugumą klėtėlės eksponatų kiekvieną rudenį parsinešdavo į savo namą, kad ten jie peržiמות sausiai ir šiltai, o pavasarį grąžindavo juos į klėtėlę.

Tik 1953-ųjų vidurvasarį A. Baranausko muziejaus perspektyva pagaliau buvo nulemta – muziejus augs, statant naują ekspozicijų pastatą aplinkui klėtėlę. Netikėtai operatyviai reaguodama ne į muziejaus direktoriaus,

jis tuo metu neteko visiems laikams.

Vos tik nuaidėjus karo Europoje pabaigos saljutams, 1945 metų birželio pabaigoje A. Vienuolis gavo pirmąjį sovietinės valdžios oficialų raštą – Švietimo liaudies komisariatas paskyrė lėšų A. Baranausko muziejui išlaikyti. Pinigų tarsi bus, o kas gi įgalios jus išleisti? Ėmęs tuo domėtis, tuo metu be patikimo pragyvenimo šaltinio likęs 63 metų vaistininkas ir rašytojas gavo to paties komisariato liepos 31-osios raštą, kad yra skiriamas muziejaus direktoriumi-tvarkytoju.

Prasidėjo naujas A. Baranausko klėtėlės gyvavimo etapas – iš privataus pastato, privačia iniciatyva pavadinto muziejumi, antrą šimtmetį pradėjusi klėtėlė staiga virto valstybės įstaiga! Kaip ėmėsi tvarkyti per karą nukentėjusį pastatą, A. Vienuolis vaizdžiai aprašė 1945 metų gruodžio 31 dienos rašte, adresuotame Kultūros-švietimo įstaigų komiteto Muziejų ir senovės paminklų skyriui: „...pirmučiausia reikėjo jį apdengti ir išvalyti, ir surinkti likusius eksponatus. Negavęs reikalingo kiekio šiaudų kūlių (gavau tik 11), muziejaus viršų laikinai apdengiau skardos lapais ir prislėgiau akmenimis. <..> Kadangi tam reikalui skirtas lėšas gavau tik gruodžio mėnesio 3 dieną, tai per taip trumpą laiką ne tik kad nieko negalima buvo įsigyti, bet visa tai atlikti kliudė ir prasidėjusi žiema, ir susisiekimo sunkumai su Kaunu ir Vilniumi, o pusiau sunaikintuose Anykščiuose beveik nieko negalima nusipirkti, juo labiau valdiška kaina“.

Taip pasiteisinęs, kodėl neišleido valstybės skirtų pinigų muziejui sutvarkyti, jo direktorius žadėjo visus svarbiausius darbus atlikti 1946 metais.

Prabėgs dar vieneri pokario metai, ir ataskaitoje apie situaciją klėtėlyje-muziejuje 1947 metų sausio 4 dieną A. Vienuolis rašys: „Per 1947 metus numatoma apdengti klėtėlę šiaudais, taip, kaip buvo; aptverti tvorele, paremti prieklėtį stulpais, įtaisyti dar dvi vitrinas ir įsigyti vieną staliuką laikraščiams sudėti. Per penkmetį paimti visą klėtėlę po stiklu ir prieš ją įtaisyti Anykščių šilelio panoramą pagal A. Baranausko poemą „Anykščių šilelis“.

Šiame A. Vienuolio rašte kone pacituotas prieš dvi dešimtis metų jo gautas kun. J. Narjausko laiškas – tik rotonda virsta į stiklinį gaubtą. Taip nuo 1947-ųjų pradžios imta garsiai kalbėti

apie „namelį name“ – toks statinys ėmė įgyti realaus objekto, galinčio apsaugoti klėtėlę, vaizdą.

1950 metų liepos 28 dienos tarnybinis raštas „Anykščių šilelio“ autoriaus muziejus Anykščiuose“, A. Vienuolio pasirašytas kaip muziejaus direktoriaus, užbaigiamas tarsi jau nuspręsta klėtėlės-muziejaus ateitimi:

„Kadangi klėtėlė yra gerokai paveikta laiko ir oro permainių, be to, dar ir dviejų karų, tai Tarybinė vyriausybė yra susirūpinusi paimti ją visą po stiklu, o už jos įrengti sienoje Anykščių šilelio panoramą“. Tiesa, tas apsisprendimas vienu metu buvo susvyravęs. 1952 metų

► Vieną žiemą Klėtėlės gaubtas buvo vėjų kiaurai perpučiamas – nerasta stiklo didžiuliams langams įstiklinti.

Izidoriaus Girčio nuotr., 1958-ieji.

► *Stalino namelis po gaubtu Goryje, matomas A. Vienuolio iš Gruzijos XX amžiaus viduryje parsivežtame atviruke.*

o į jo, kaip tuometinio LTSR Aukščiausiosios Tarybos deputato Antano Žukausko-Vienuolio raštą, 1953 metų birželio 8 dieną Lietuvos TSR Ministrų Taryba priėmė nutarimą, įpareigojusį Anykščių rajono Vykdomąjį komitetą pastatyti A. Baranausko klėtelės gaubtą, kuriame būtų įrengta ekspozicija.

Nieko nelaukdamas, 1953 metų liepos 2 dienos raštu Kultūros-švietimo įstaigų vyriausiosios valdybos viršininkas Vytautas Girdžius įpareigojo muziejaus direktorių A. Vienuolį „kartu su Valst. projektavimo instituto atstovu parengti projektinę užduotį įtaisiniui virš A. Baranausko memorialinio muziejaus“. Taip pirmą kartą oficialiame rašte buvo įvardytas klėtelės gaubtas – „įtaisiny“... Ir terminas užduočiai duotas labai trumpas – padaryti darbą per dešimtį dienų.

Kaip liudija išlikęs susirašinėjimas, „įtaisinio“ idėja nebuvo suformuota nei nustatytu terminu, nei per porą savaitių, nes joks projektuotojas į Anykščius neatvažiavo ir muziejaus direktoriui į talką nepasisiūlė.

Tik liepos 22-ąją į Anykščius išsirusė Valstybinio projektavimo instituto projektų vyriausiasis architektas – 26-erių metų Gediminas Valiūškis. Tas pats, kuris vėliau ketvirtį amžiaus dirbs Vilniaus miesto vyriausiuoju architektu, išgarsės ir bus premijuotas kaip vienas iš Lazdynų mikrorajono projektuotojų. O tą 1953-ųjų vasaros dieną jis apžiūrėjo klėtelę ir kartu su A. Vienuoliu apsisprendė, kaip ją geriausiai apsaugoti. Neabejotina, kad tuo metu abu klėtelės gaubto idėjos kūrėjai apžiūrino iš Gruzijos į Anykščius A. Vienuolio dar 1946-ųjų rudenį parsivežtą vieną atviruką.

Jame – analogiškas vaizdas, namelis didesniame name. Taip dar 1936 metais buvo sukurtas muziejinis kompleksas Goryje, tuometinio Sovietų

Sąjungos vadovo Josifo Stalino gimtajame mieste, apsaugant ten išlikusius šios asmenybės vaikystės namus. Šį muziejų, 1946 metų lapkritį viešėdamas Gruzijoje, A. Vienuolis aplankė ir įsidėmėjo, todėl manoma, kad J. Stalinui skirtos garbės idėja tapo antruoju (po J. Narjausko laiško) postūmiu suteikti tokią garbę ir A. Baranauskui. Įspūdingas statinys su kolonada Gorio centre stovi ir tebėra lankomas iki šiol. Prieš šešerius metus, kai jį apžiūrino Anykščių muziejininkų delegacija, krito į akį akivaizdi seniai jokio remonto nepatyrusio gaubto „senatvė“. Skirtingai nuo Lietuvos, Kaukazo klimatas leido įrengti atvirą gaubtą – jį sudaro tik kolonų laikomas masyvus stogas, nebūtinis nei durys, nei langai. O ir „Stalino namelis“ – tai mūrinis miesto pastatas, ne šiaudais dengtas...

Užrakino avarinės klėtelės duris

Vis dėlto praeis dar treji laukimo, nekantravimo ir rūpesčių metai, kai apie statybas nebus jokios naujos žinios.

Daugiausia rūpesčių A. Vienuolis turėjo 1955 metų vasarą, kai dvi dienas vėtros talžė klėtelę, grasindamos užbaigti muziejaus istoriją griuvėsių kruvoje. 1955 metų rugsėjo 23 dieną sunerimęs muziejaus direktorius rašė Anykščių rajono Vykdomojo komiteto Kultūros-švietimo skyriaus

► *Klėtelės gaubto autorius – architektas Ignas Kvašys. Nuotrauka publikuota žurnale „Švyturys“ 1959 metais.*

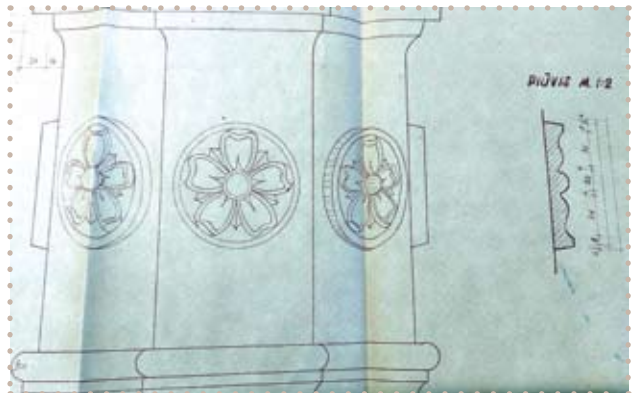
vedėjui: „Šiuo pareiškiu, kad per paskutinę dviejų dienų audrą dviejose A. Baranausko muziejaus-klėtelės sienose išsiveržė sienojai ir pačiai klėtelei gresia pavojus sugriūti. Reikalingas skubus remontas. Prašau kreiptis į Anykščių rajono pramkombinatą, kad kuo greičiau pašalintų minimą pavojų“.

Tikriausiai po šio kreipimosi klėtelės konstrukciją papildė tarsi atbula ranka iš vidaus prikalti keli rąstus sutvirtinantys pagaliai...

Trejus metus A. Vienuolis kiekvienoje veiklos ataskaitoje, kiekviename metiniame plane vis kartos ir kartos: „rūpintis, kad ant klėtelės-muziejaus būtų uždėtas gaubtas“. Kaskart primindamas, kad eina metai, o LTSR Ministrų Tarybos nutarimas apsaugoti klėtelę gaubtu vis dar nėra įvykdytas...

Nebežinodamas, ko griebtis, 1956-ųjų vasarą jis priėmė drastišką sprendimą – uždarė klėtelės, kaip avarinio pastato, duris, paskelbdamas, kad muziejų lankyti tapo pavojinga, leisdamas turistams klėtelę apžiūrėti tik iš išorės.

Žinia apie tai netrukus pasiekė Vilnių. Aiškintis A. Vienuolio rūpesčių 1956 metų birželio 6 dieną į Anykščius atvyko pats LTSR Aukščiausiosios Tarybos

► *Klėtelės gaubto brėžiniuose I. Kvašys itin detalai pateikė originalius dekoru elementus – kolonas puošiančias rozetes.*

Prezidiumo pirmininkas Justas Paleckis. Reikalavimus kuo greičiau apsaugoti nuo sunykimu A. Baranausko klėtelę 1956 metų vasarą visur ėmė skelbti ir sunerimę muziejaus lankytojai.

1956 metų rugsėjo 25-ąją į Anykščius apžiūrėti A. Baranausko klėtelės atvyko Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas Antanas Venclova su rašytoju Viktoru Miliūnu. Grįžę į Vilnių, po trijų dienų jiedu išplatino raštą visoms valdžios institucijoms: ir partijos Centro komitetui, ir kultūros ministrui, ir Anykščių vadovams: „Pro šiaudinį kiaurą klėtelės stogą kiaurai lyja <...>, prie klėtelės atvežta remontui medžiagų – dvi lentos, kurios ir ligi šiol tebeguli šalia klėtelės. O remontuoti niekas nė nesiruošia“.

Ir valdžiai, ir visuomenei spaudžiant, tik 1956 metų spalį projektuotojai pagaliau parengs brėžinius – ne „įtaisiniui“, o A. Baranausko klėtelės gaubtui statyti.

Muziejuje išliko viena šių brėžinių kopija, tiesa, ne pilna, vien tik keturių gaubto fasadų bendrą vaizdą liudijanti. 1956 metų lapkričio pabaigoje tiek buvo atvežta A. Vienuolio pasižiūrėti, nes visų darbo brėžinių, kol už juos projektuotojams nesumokėti pinigai, šie dar nesiruošė atiduoti.

Statybos pajudėjo tik 1957-ųjų pavasarį, kai aplinkui klėtelę pradėta kasti ir betonuoti pamatus, paskui mūryti sienas. Dabar visus gaubto techninio projekto dokumentus, tarp jų – ir stogą puošiančių vėjalenčių ornamentų išpjaustymo šablonus, ir detalizuotas kolonų rozetes, – saugo Vilniaus regioninis valstybės archyvas (fondas 1019, apyrašas 12, byla 325).

Dokumentai liudija, kad klėtelės gaubtas – autorinis vilniečio architekto Igno Kvašio (1922–2010) kūrinys. Šis projektuotojas Lietuvos architektūros istorijoje labiau žinomas ne savo prisilietimu prie A. Baranausko paveldo, o kaip Naujosios Vilnios architektūrinio veido kūrėjas. Tuo metu, kai A. Baranausko klėtelės gaubtas jau buvo pastatytas, 1959 metais I. Kvašys pozavo „Švyturio“ žurnalo fotokorespondentui prie Naujosios Vilnios mikrorajono maketu...

Projektuodamas gaubtą, architektas iš dalies pakartojo

ir pačios klėtelės architektūrinį siluetą, jį proporcingai padidindamas, ir atspindėjo laužytas šalia stovinčio A. Vienuolio namo stogo formas.

Projekto autoriaus aiškinamajame rašte išsamiai išdėstyti nurodymai statybininkams: „Statant gaubtą, reikia stengtis kiek galima mažiau pažeisti apželdinimą. Apie gaubtą ir prie jėjimo į gaubtą takelius padaryti žvyruotus, bordiūrai skaldyto lauko akmens, iš šonų apsdinti jazminų ir rožių gyvatvore. <...> Klėtelę bus galima apžiūrėti iš lauko pro dideles stiklines angas-langus, taip pat iš vidaus gaubto, kur galės tilpti 10–15 asmenų ekskursija. <...> Gaubtas neapšildomas, vėdinimas numatomas per langus“.

Kai kurie projektuotojo nurodymai gaubte kažkodėl nebuvo realizuoti. I. Kvašio suprojektuotos medinės grindys su mozaikiniu fragmentu ties jėjimu niekuomet nebuvo sudėtos, dekoratyvios durys su originalia kalto metalo rankena nepagamintos, o šviesus cerezito tinkas, numatytas gaubto išorei, pakeistas tamsiai pilku granitiniu.

Gaubtas neapsaugos klėtelės...

Ar muziejaus įkūrėjas ir pirmasis direktorius senatvėje buvo patenkintas, pats matydamas ir paskutinę savo gyvenimo vasarą turistams rodydamas kylančias gaubto sienas, jau neabejodamas, kad klėtelė tikrai atsidsurs po stogą?

Gaubtas buvo statomas – bet, deja, ne toks, apie kokį jo buvo svajota, kokio tikėtasi. Paskutinis dokumentas, susijęs su klėtelės gaubto ir ekspozicijos perspektyva ir pasirašytas paties A. Vienuolio ranka, yra 1957 metų

► Šiuo metu Klėtelės gaubtą dengia stendai, dėl kurių reikalingumo audringai ginčijasi anykštėnai.

rugpjūčio 14-osios raštas, adresuotas Lietuvos TSR Kultūros ministerijos Muziejų ir kultūros paminklų skyriaus viršininkui Stasiui Čipkui. Jau po trijų dienų rašytojas gulės pašarvotas ant to paties stalo, prie kurio tikriausiai ir pasirašė toliau cituojamą raštą:

„Kadangi ant muziejaus-klėtelės tebededamas gaubtas, tai tuo tarpu sunku numatyti ir apskaičiuoti, kiek pareikalaus lėšų pagal 1953 metų Lietuvos TSR Mokslo akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto pateiktą tematinį planą <...> Be to, eksponatų paruošimo, ekspozicijos išdėstymo ir jos apiforminimo darbus turėtų atlikti atitinkami specialistai (dailininkai, muziejininkai ir kiti), vadovaujant tam tikslui sudarytai komisijai. Dar turiu pridėti, kad gaubtas taip suprojektuotas, kad be apšildymo neapsaugos nuo drėgmės ir gedimo nei klėtelės, nei eksponatų“.

Šiame rašomąja mašinėle perrašytame rašte žodžiai „be apšildymo“ prirašyti ranka ir raudona spalva, nors raštas direktoriaus pasirašytas mėlynai...

Akivaizdu, kad džiaugsmą dėl dešimtmetį trukusių pastangų vaisiaus, kuris jau buvo jo mintyse matomas, žvelgiant į suderintus projektus ir dirbančius statybininkus, A. Vienuoliui temdė nerimas – daroma dar ne viskas, kas galėtų išspręsti A. Baranausko muziejaus ateitį. Daroma tik tiek, kiek jam pavyko įrodyti kaip neišvengiamą dalyką, o ilgaamžiai sprendimai paliekami ateičiai.

Po A. Vienuolio mirties 1957-ųjų rugpjūtį, Klėtelės gaubto statyba buvo tęsiama ir 1958 metais baigta, klėtelė pirmiausiai apsaugota nuo lietaus – gaubtas uždengtas molio čerpių stogu. Vis negaunant reikalingo dydžio stiklo lakštų tuo metu tiesiog milžiniškiems langams įstiklinti, dar vieną žiemą klėtelė bus užpūstyta sniegu pro kiauras gaubto akiduobes. Tik 1959-ųjų pavasarį gaubtas pagaliau įstiklintas, įrengta ekspozicija, o nuo rugpjūčio 1 dienos į jį pradėta leisti ir lankytojus – muziejus atsinaujino poemos „Anykščių šilelis“ 100-mečio proga.

Nepraeis nė dešimtmetis, kai 1967 metais naujai muziejaus direktorei Teresei Mikeliūnaitei teks rūpintis perdengti klėtelės gaubtą skarda, nes pro čerpes lyg per rėtį ant šiaudinio klėtelės stogo ir toliau varvės lietaus lašai...

Smalsu, ką šiandien pasakytų A. Vienuolis, regėdamas, kad ir po 65 metų tebestovi tas pats gaubtas, kuris „neapsaugo nuo drėgmės ir gedimo nei klėtelės, nei eksponatų“. Mat jis vis dar branginamas ir išlieka nepamainomas, nes gi liudija XX amžiaus vidurio gebėjimus apsaugoti nacionalinį turtą...

Stelmužės dvarvietėje kuria galeriją-muziejų

Šarūno Subatavičiaus nuotr.

I S D E Z

t i e s t a t a . w w w . n u k s t a . t

Zarasų rajone, pačiame Lietuvos ir Latvijos pasienyje esanti Stelmužė garsi ne tik seniausiu ąžuolu Europoje, unikalia medine bažnyčia, bet ir turtinga, XV amžių menančia dvarvietė, kurios istorija yra paslaptina ir dar ne iki galo atskleista. Dvarvietė pradėjo nykti dar XIX a. pabaigoje, kai 1890 ir 1900 metais ją nusiaubė gaisrai. Nebeliko senųjų rūmų, o naujai pastatyti ponų gyvenamieji pastatai jau nebepriminė praeities didybės. Statyti naujus rūmus, matyt, jau nelabai ir buvo poreikio, kadangi pagrindinė dvarą valdžiusios Folkerzamų giminės linija buvo beišmirštanti.

Po antrojo pasaulinio karo senoji Stelmužės istorija buvo pamiršta ir beveik išnyko iš žmonių sąmonės, todėl mitologizavosi. Paskutiniu metu šia vietoje itin susidomėta, publikuota išsamių istorinių straipsnių. 2022 metais itin apleistą centrinę Stelmužės dvarvietės dalį įsigijo ir ėmėsi prikelti kolekcininkas Ramutis Petniūnas. Ten, buvusios mokyklos pastate, jis ketina įkurti galeriją-muziejų.

► *Stelmužės dvaro bokštas rudenį.*

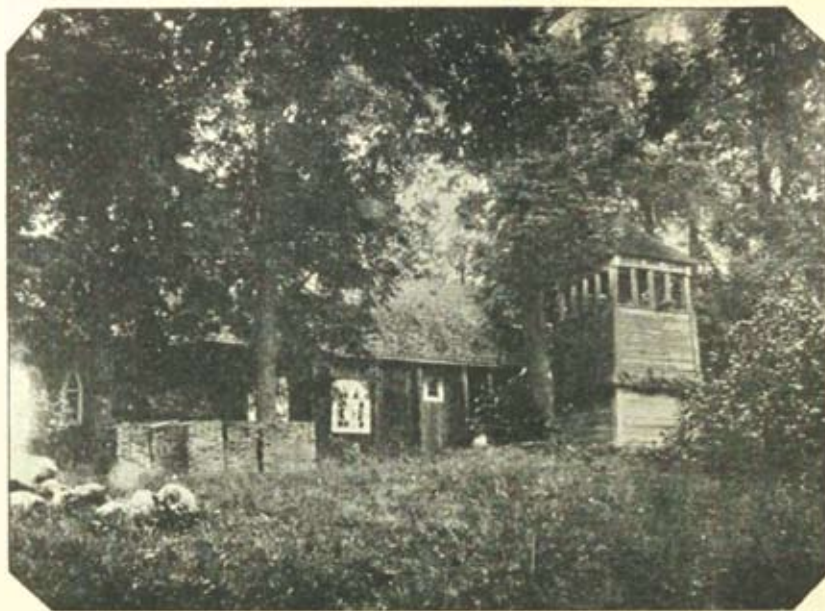
Stelmužės istorija yra neatsiejama nuo vokišką kultūrą ir politinę struktūrą puoselėjusios valstybės

Nuo tada, kai XIII amžiaus pradžioje Rygos vyskupas Albertas nukariavo sėlius, o lietuvių karalius Mindaugas, 1254, 1255 ir 1261 metų aktais menkai apgyvendintas sėlių žemes padovanojo Livonijos ordinui, ten pradėjo kurtis vokiečių riteriai. Tikėtina, kad XIV–XV amžiaus sandūroje Stelmužėje jie pastatė pilį, kurią pavadino Štainenze (Steinensee). Tuo metu vietos gyventojai šią įtvirtintą vietovę vadino, kaip buvo įpratę – Stelmuže.

XV amžiaus pabaigoje – XVI amžiaus pradžioje leninė Štainenzės valda priklausė Hahoverių giminei. Po paskutinio šios giminės atstovo, Adomo Hahoverio mirties, nelikus vyriškos lyties palikuonių, 1532 metais Livonijos ordino magistras Valteris fon Pletenbergas leno teise ją perleido valdyti Dinaburgo (Daugpilio) pilies kapitonui Heinrichui fon Berkeniui. Tikėtina, fon Berkenams priklausiusi Štainenzės pilis buvo sugriauta Livonijos karo pradžioje, galbūt 1559 metais, kai maskvėnai įsiveržė į Livonijos ordino gilumą ir

... Šarūnas Subatavičius ►

Steinensee: Die Berken-Kapelle.

► Fon Berkenų koplyčia 1914 metais (dabartinė Stelmužės bažnyčia).

viską niokojo. Pilis nebuvo atstatyta, jos vietoje kūrėsi dvarvietė.

Taigi nuo 1561 metų, kai maskvėnų užpuolto Livonijos ordino magistras Gotthardas Ketleris pasiprašė mūsų valdovo Žygimanto Augusto pagalbos kare, ordinas buvo pertvarkytas į vasalinę, tačiau didžiulę autonomiją turėjusią Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystę, ir Stelmužės istorija tapo neatsiejama nuo šios, vokišką kultūrą ir politinę struktūrą puoselėjusios valstybės.

Fon Berkenų šeimos koplyčia

XVI amžiaus antroje pusėje fon Berkenai dvare pasistatė medinę koplyčią, kuri istoriniuose šaltiniuose yra minima nuo 1596 metų. Koplyčią aptarnavo Egiptės parapijinės bažnyčios pastorius, o po ja esančiame rūsyje buvo laidojami mirę dvarininkų šeimos nariai. Tikėtina, XVII amžiaus pirmoje pusėje senosios fon Berkenų koplyčios vietoje buvo pastatyta nauja koplyčia, tebestovinti ir šandien. Tik dabar ji yra vadinama Stelmužės Viešpaties Jėzaus Kryžiaus bažnyčia.

Net ir pasikeitus giminėms, koplyčios pavadinimas išliko tas pats, ji ir toliau vadinta fon Berkenų koplyčia. 1808 m. koplyčia buvo perduota Ilūkstės katalikų parapijai, o jos rūsyje nebelikus vietos mirusiems, baronai Folkerzamai netoliese pastatė kriptą, kurioje Folkerzamai ir jų giminaičiai Valujevai laidoti nuo maždaug 1820 metų iki pat XX a. pradžios. Pritrūkus vietos, dar penki žmonės buvo palaidoti kriptos priegose, jiems buvo pastatyti penki juodo granito paminklai.

Nors baronai Folkerzamai šią vietą vadino giminės rūsiu, šandien prigijęs pavadinimas – mauzoliejus. Remdamiesi amžininkų prisiminimais, žinome, kad prieškarui Stelmužės dvarininkų giminės rūsys „buvo tvarkomas prižiūrėtojos, viduje buvo sustatyti puošnūs stikliniai ir metaliniai baronų karstai, prie galinės sienos buvo altorėlis, žvakidės, gėlių padėta, o įėjimą saugojo metaliniai varteliai ir masyvios ažuolinės durys“. Tai, kad dalis karstų turėjo stiklinius dangčius, tik paliudija apie aukšto socialinio statuso asmenų pasirinkimą balzamuoti palaikus.

Nors įvairiuose XIX amžiaus istoriniuose šaltiniuose dažnai yra rašoma, kad 1650 metais ją pastatė baronas Folkerzamas, tačiau patikimų, tai liudijančių senųjų dokumentų kol kas

► Livonijos ordino magistro Valterio fon Platenbergo antkapis.

Gut Steinensee (Kreis Illuxt)

► Stelmužės dvarvietė XIX amžiaus pabaigoje.

Baronas Georgas Frydrichas buvo bene ryškiausias giminės atstovas, itin išsilavinęs žmogus. Gimė 1764 metais, užaugo Štainenzės dvare, kur įgijo pradinį išsilavinimą, mokslus tęsė Mintaujos gimnazijoje, 1786–1789 metais klausė paskaitų Getingeno universitete.

Napoleono karų metu jis gyveno Sankt Peterburge, dirbo Kuršo gubernijos valdybos patarėju, vėliau Rygos karinės gubernatūros kanceliarijoje, ir su etnine Lietuva jo gyvenimas nebuvo susijęs. Tiesa, Georgas Friedrichas dar spėjo sudalyvauti 1812 metų kare – su markizo Filippo Paulucci daliniais persekiojo iš Kuršo ir Livonijos teritorijos besitraukiančius prancūzų karius, dalyvavo Mėmelio (Klaipėdos) užėmimo, vėliau buvo paskirtas miesto generolu-intendantu.

Karjeros aukštumas Georgas Friedrichas pasiekė 1829–1846 metais, kuomet užėmė Liflandijos civilinio gubernatoriaus ir Rusijos imperijos slaptojo patarėjo pareigas. Daugiau nei tris savo gyvenimo dešimtmečius jis praleido Rygoje (gubernijos centre), ten vykdė priemiesčių rekonstrukcijas, įrengė naujus skverus. Per tą laiką Ryga labai pasikeitė, o Georgas Friedrichas įgijo daug gerbėjų tiek tarp vietos gyventojų, tiek ir tarp kilmingųjų bei imperijos valdininkų.

Stelmužę jis paveldėjo tik 1830 metais, po savo brolio iš antrosios tėvo santuokos – Johanno Reinholdo – mirties. Dvarininkas ne tik rūpinosi savo gerove, bet ir savoje žemėje gyvenusiais valstiečiais – jiems statė namus, rūpinosi švietimu, veisė vaismedžių sodus ir skatino verslauti. Svarbu pastebėti, kad Kuršo gubernijoje baudžiamos nebuvo jau nuo 1817 metų, tad kalbos apie Stelmužės dvarininkus, kaip išnaudotojus, yra iš piršto laužtos. Georgas Friedrichas fon Folkerzamas mirė 1848 metais Rygoje, palaidotas Stelmužėje.

nepavyko aptikti. Juolab, kad ir pats Štainenzės dvaras fon Berkenų šeimos nuosavybėje buvo iki pat XVIII amžiaus pirmosios pusės.

1709 metais baronas Gotthardas Lorenčas fon Folkerzamas vedė Anną Elisabethą fon Berken, o jų sūnūs Karlas Gustavas ir Gotthardas Friedrichas 1727–1728 metų sandūroje iš prasikolinusio dvarininko Karlo fon Berkeno perėmė Štainenzės dvarą.

Valdant Folkerzamų giminei, dvarvietė gyveno aukso amžių

1765 metais mirus Gotthardui Friedrichui, jo dvarus perėmė sūnus Johannas Reinholdas (1763–1830), tačiau 1830 metais pastarajam mirus ir nepalikus vyriškos lyties palikuonių, paveldėtoju tapo jo brolis iš antrosios tėvo santuokos – Georgas Friedrichas

(1764–1848).

Kaip įprasta, keičiantis savininkams buvo sudarytas labai išsamus Stelmužės dvaro inventorių, kuris šiandien yra išlikęs ir saugomas Latvijos valstybės istorijos archyve. Iš šio, itin sunkiai skaitomo ranka surašyto dokumento, galime susidaryti nuomonę, koks turtingas buvo Štainenzės dvaras.

1830 metų duomenimis dvarvietėje buvo trisdešimt pastatų, įskaitant rūmus su biblioteka, turėjusia 273 knygas, vyno rūšiai, minima ir XIX a. pradžioje Ilūkstės Romos katalikų bažnyčiai perduota koplyčia. Dvaro kultūrinį gyvenimą liudija ir rūmuose buvę muzikos instrumentai: fortepijonas, pastatoma arfa, penkios gitaros, smuikas.

Daugiau nei 2000 ha valdoje buvo Blocksfeld (dab. Bliokmanto),

Johannishof (dab. Jancavos), Kamuntiškio ir Neuohof (dab. Neiguvos) palivarkai, keturi sodai ir keturios upės, septyni ežerai. Dvarui priklausė penkios karčemos: Padvarinė, Paupinė, Pavidinė, Pagrendzinė ir Skubinė. Viena iš jų – Padvarinė – buvo pačioje dvaro teritorijoje, prie Padvarinio arba Štainenzės ežero.

Nykstant giminei, dvarininkas Stelmužę užrašė sūnėnui

Dvarvietė pradėjo nykti dar XIX amžiaus pabaigoje, kai 1890 ir 1900 metais ją nusiaubė gaisrai. Nebeliko senųjų rūmų, o naujai pastatyti ponų gyvenamieji pastatai jau nebepriminė praeities didybės. Statyti naujus rūmus, matyt, jau nelabai ir buvo poreikio, kadangi pagrindinė dvarą valdžiusios baronų Folkerzamų giminės linija buvo beišmirštanti. 1910 metais surašytu testamentu, Georgo Friedricho anūkas Vadimas fon Folkerzamas Stelmužę paliko savo sūnėnui, sesers Leonidos sūnui, baronui Herbertui fon Hahnui.

1915 metų balandį Vokietijos kariuomenei pradėjus puolimą Lietuvos teritorijoje, dvarininkas nusprendė turtus išgabenti į Hahnų Alt-Salensee rezidenciją (dab. Červonka, Latvijoje). Tai buvo gana saugi vieta, kurios mūšiai taip ir nepasiekė. Rusijoje vykstant revoliucijai, bolševikai pradėjo veržtis į Latviją ir Hahnai pabėgo į Vokietiją. Dėl mums nežinomų aplinkybių Vadimui Folkerzamai pasitraukti nepavyko, tad kai rytinę Lietuvos dalį okupavo bolševikai, dvarininkas slapstėsi Stelmužės apylinkėse.

Lietuvai ir Latvijai paskelbus nepriklausomybę

Stelmužę paveldėjęs Georgo Friedricho sūnus Karlas Valerianas fon Folkerzamas (1807–1886) 1836 metais vedė Aleksandrą Valujevą (1818–1886) – t. y. savo mamos anūkę iš pirmosios santuokos. Aleksandro brolis Piotras Aleksandrovičius Valujevas (1814–1890) buvo įtakingas Rusijos imperijos valdininkas, buvęs Kuršo gubernatorius ir Rusijos imperijos vidaus reikalų ministras. Bene labiausiai jis žinomas dėl to, kad 1865 metais išleido įsaką, draudžiantį lietuvišką spaudą lotyniškais raidėmis Rusijos imperijos europinėje dalyje. Taip, per santuoką, Stelmužės istorijoje atsiranda Valujevai, tačiau priešingai nei rašoma kraštotyrinėje literatūroje, Valujevai dvaro niekada nevaldė, tačiau buvo savininkų giminaičiai ir čia gyveno.

Takių istorijos muziejus.

► Folkerzamu dvaro bibliotekos ekslibris.

Nors dažnai yra teigiama, kad Stelmužės ąžuolas skaičiuoja antrą tūkstantmetį, dėl jo amžiaus specialistai vis dar laužo ietis – juk sudėtinga tiksliai nustatyti medžio amžių, jo nenupjovus. Remiantis naujaisiais tyrimais, šis medis gali būti 420–620 metų senumo, t. y. labiausiai tikėtina, kad Stelmužėje jis auga nuo XIII–XIV amžiaus.

► Baronų Hahnų herbas.

ir buvo sutarta, paveldėjo jo sūnėnas, baronas Herbertas fon Hahnas. Jis gyvendavo Rygoje arba savo neogotikiniuose rūmuose Alt-Salensee, todėl Stelmužėje lankėsi retai, dvarvietė jau buvo apnykusi. Dvaro reikalus sprendė patikėtiniai, o po reformos likusius 80 hektarų žemės imta pardavinėti dalimis.

1938 metais aštrėjant geopolitinei padėčiai regione, pasilikti buvo pavojinga. Herbertas fon Hahnas pardavė savo nekilnojamą turtą ir su šeima išvyko į Vakarų Europą, vėliau į Kanadą. Tiesa, prieš išvykdamas svetur, Stelmužės dvaro bibliotekos knygas ir planus jis padovanojo Vytauto Didžiojo universitetui. Tais pat metais žemės sklypą su garsiuoju ąžuolu nupirko Zarasų apskritys savivaldybė.

Senoji Stelmužės istorija buvo pamiršta ir beveik išnyko iš žmonių sąmonės

Nepaisant to, kad dvarvietėje dar buvo likę daug mūrinių ūkinės paskirties pastatų, 1940 metais sovietams okupavus Lietuvą, Stelmužė, kaip dvaras, jau buvo sunykęs, ir net nebepapuolė į nacionalizuojamų dvarų sąrašus. Iš Hahnų žemes supirkę ir spėję prasigyventi vietos ūkininkai Repšiai buvo ištremti į Sibirą, o dvarvietė buvo smarkiai apleista.

Ilgainiui sunyko dvaro sodas, nugriauti kai kurie ūkiniai pastatai, sunaikintas didžiulis akmeninis pirmojo pasaulinio karo metų paminklas vokiečių kariams, išplėšta ir dvarininkų kripta, nuo balzamuotų dvarininkų kūnų pavogta dalis rūbų, vertybių, ten landžiodavo

ir išvarius bolševikus, imta spręsti sienos klausimus ir 1921 metų gegužės 14 dieną, po ilgų ir nelabai draugiškų derybų, nustatyta nauja siena buvo demarkuota. Mes praradome daug žemės, visą Aknystą, tačiau įgijome šiek tiek jūros pakrantės, Palangą ir Šventąją. Lietuvai taip pat teko ir buvusios Kuršo ir Livonijos kunigaikštystės pasienio teritorijos lopinėlis su dideliais Stelmužės, Raudinės ir Laukesos dvarais. Didesnė dalis šių dvarų žemių liko Latvijoje, o pačios dvarvietės –

Lietuvoje.

Abiejose valstybėse pradėta vykdyti Žemės reforma iš esmės sunaikino produktyvius ūkio vienetus ir net ištrynė senuosius vietovardžius. Štainenzė buvo pervadinta į Stelmužę, ir vokiškojo pavadinimo nebeliko.

1924 metais miręs Vadimas fon Folkerzamas stačiatikių apeigomis palaidotas Stelmužėje, o dvarą, kaip

► Dvaro arklidžių griuvėsiai.

Tomo Meškutavičiaus nuotr.

► Parodos ašimi tapusi dvarvietės dvylikarankė dvasia prabyla simboline gestų kalba.

vaikai. Galiausiai, apie 1980 metus, įėjimas į kriptą buvo užmūrytas, imtasi Stelmužės bažnyčios ir ąžuolo aplinkos tvarkybos darbų, tačiau pastarieji nebuvo itin profesionalūs.

Tikslas – sukurti meno erdvę-muziejų

2022 metais centrinę sunykusios Stelmužės dvarvietės dalį įsigijo ir ėmėsi prikelti vilnietis kolekcininkas Ramutis Petniūnas. Dar pernai netikėtai užsukęs į šį kraštą, jis iš

čia beveik neišvažiuoja ir kuria naują kultūrinį objektą.

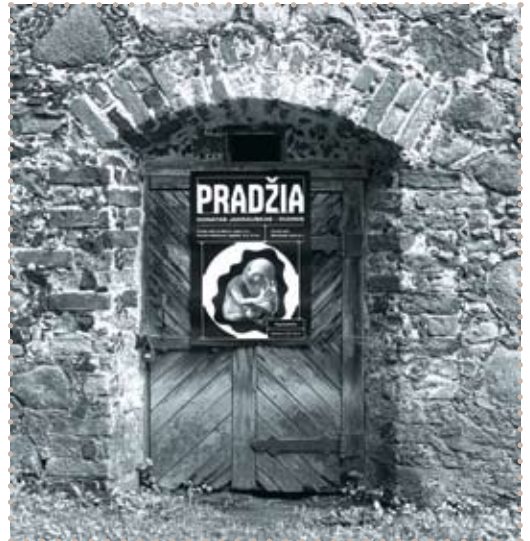
Jau išvalyta daugybė metų buvusi apleista buvusių rūmų vieta, arklidžių griuvėsiai, tvarkomas prieškarui statytas mokyklos pastatas, kuriame naujasis savininkas ketina įkurti galeriją-muziejų. Čia planuojama rengti įvairiausias parodas – nuo šiuolaikinio meno kūrinių iki antikvaro, su Lietuva susijusių knygų, žemėlapių, kitų eksponatų. Bus siekiama pritraukti ne tik norinčius su menu susipažinti lankytojus, tačiau ir giliai

Tomo Meškutavičiaus nuotr.

► Ant arklidžių sienos sėdinti Donato Jankausko-Duonio skulptūra permąsto dvarvietės praeitį.

Tomo Meškutavičiaus nuotr.

► Parodos pradžia.

besidominčius žmones.

Šių metų liepą tvarkomoje Stelmužės dvarvietėje apsilankė ir ypatingas svečias – barono Herberto fon Hahno anūkas Henri T. de Hahn iš JAV, o rugpjūtį Stelmužė atsivėrė pirmajai Donato Jankausko-Duonio skulptūrų parodai.

Justės Kos nuotr.

► „Didmiesčiuose kultūrinių renginių ir erdvių manui yra net per daug, o regionai yra nepelnytai nuvertinti ir jie gauna labai mažai. Mums čia vis tik norėtūsi padaryti kokį nors traukos centrą, tačiau priimti tokią sprendimą buvo nelengva“, – sako Ramutis Petniūnas.

Iš Kačinskių dvaro – tik keli like pamatų gabalai...

Buvo laikmetis, kai nemažai žemės, virš 100 ha ir daugiau, nusipirkdavo tik labai turtingi gyventojai, vadinamieji ponai. Pasistatydavo daug didesnį pastatą, panašų į dvarelį ar net į visą dvarą, o šalia jo – dar visą pastatų-statinių kompleksą, t. y. tvartą, klojimą ir kt. Ne dėl grožio juk statydavo.

Paprastai viename ūkiniame pastate glausdavosi tarnai ir padėjėjai, kitame derlių laikydavo, trečiame kas nors mūkdavo ar kriuksėdavo. Dvaras tarnaudavo kaip ūkinis vienetas. Po karo neretai ir kolūkio ferma šalia būdavo įkuriamą.

Laiko ratas apsisuko, žemės pagaliau grąžino giminaičiams, bet ką jiems daryti su tais pastatais? Ypač, jei nėra kam atstatyti, rekonstruoti, nebėra kam nustatyti architektūrinę vertę. O juk keletą dešimtmečių nieko nebeįveiklinus, pastatas irsta ir griūva... Tad dauguma tokių dvarelių Lietuvoje nyko, sunyko ir visai išnyko. Liko tik kelių žmonių atsiminimuose, vienoje kitoje nuotraukoje. Tuos plotus dažniausiai dabar dirba vietos ūkininkai ir nė neprisimena buvusio dvaro istorijos, nebent užkabina ratu senųjų pastatų akmenį... Arba nebent bumbteli žemėn, po kojomis, to buvusio didelio sodo skanus, prinokęs obuolys... „Kačinskių dvaras“ – būtent taip Jusiškio kaimo (Kavarsko sen., Anykščių r.) gyventojai kadais vadindavo šią erdvią, bet seniai išnykusią sodybą, kuri turi savo istoriją, ničniekur neužrašytą, bet dar gyvą Stasio Kačinsko, dabar gyvenančio Kupiškyje, prisiminimuose. Iš Jusiškio kilusiam S. Kačinskui vaikystėje su mama teko bėgti iš Jusiškio, siekiant išvengti tremties į Sibirą už giminaičių turėtus nemažus žemės plotus, t. y. virš 100 hektarų. Kelerius metus jiedu su mama slapstėsi įvairiose vietose, o sugrįžę rado savo dvarelį pilną apgyvendintų svetimų žmonių...

► *Palūvarko savininkas, ponas Kostantinas Kačinskas.*

Kačinskai Jusiškyje – su bajorų šaknimis

S. Kačinskas (g. 1947 m.), paklaustas, kokia Kačinskių giminės atsiradimo Jusiškyje istorija, papasakojo apie atrastą bajorišką giminės šaknis.

„Pirmosios šaknys yra iš Ukrainos – Kačko. Lietuvos didysis kunigaikštis Mindaugas atsivežė du išsilavinusius ukrainiečius. Esame ieškoję savo kilmės šaknų, protėvių pėdsakų. Pavyko rasti archyvuose dokumentuose užfiksuotą bajoriškų šeimų herbą. Prosenelis,

... Lina Dapkienė ►

► Iš kairės: Stasio Kačinsko krikšto mama ir prosenelė, o už jos – Stasio mama. Taip pat – Stasio dvi tetos. Su kariška uniforma – Stasio Kačinsko dėdė Romualdas Kačinskas-Kačionis (1894–1965). 1922 m. sausio 30 d. jis baigė Aukštuosius karininkų kursus 1-ojoje laidoje, nuo 1923 m. gegužės 18 d. buvo kapitonas.

miręs 1906-aisiais, Traupio kapinėse palaidotas, visi užrašai ant paminklo lenkiški. Macei Kačinski – Motiejus Kačinskas-Kačionis. Kodėl Kačionis? Mano dėdė Romualdas Kačinskas 1939 metų lapkričio 8 d. Kaune oficialiai pasikeitė pavardę į Kačionio. Lygiai taip pat – pasikeitė pavardę – ir Romualdo brolis Pranas Kačinskas. Tiesa, tolesnis Romualdo Kačinsko likimas po 1941 m. nežinomas“, – kalbėjo Stasys.

Už turėtą palivarką – rizika būti ištremtiems

Šalia Jusiškio buvęs, seniai išnykęs viensėdis Beržytė vietinių buvo vadina- mas kiek kitaip – „Beržinka“. 1936 m. Stasio senelių, t. y. Kačinskų šeima, pasidalino Beržytės ir Jusiškių palivarkus. Beržytės palivarko savininku tapo inžinierius geodezininkas Pranas Kačinskas – Stasio senelio brolis. Tuomet palivarkui

atiteko 60,03 ha žemės.

Anykstenai. It tinklapyje yra rašoma, kad 1939 m. vasario 17 d. Kauno apskrities policijos vadas patenkino Prano Kačinsko prašymą ir pakeitė jo pavardę į Kačionio. 1944 m. pasitraukė į Vakarus, 1944–1950 m. gyveno Vokietijoje, 1950 m. persikėlė į JAV, apsigyveno ir iki gyvenimo pabaigos liko Filadelfijoje. Stasys Kačinskas, paklaustas ką manęs apie giminaičių pavardžių pakeitimo tikslą, atsakė trumpai: „Susilietuvino.“

1936 m. Jusiškio I kaimas išskirstytas į vienkiemius. Tais pačiais

► Jusiškio dvaras ir po karo pastatyta kolūkio ferma.

metais Jusiškių palivarko savininkais tapo seserys Kačinskaitės ir Romualdas Kačinskas (Stasio dėdė), valdę 111,56 ha žemės.

„Romualdas Kačinskas – tikras mano dėdė, mamos brolis. Po Antrojo pasaulinio karo iš Jusiškio buvo ištremti į Sibirą 6 asmenys. Man su mama Eufemija ir krikšto mama Elena – senelio seserimi – pavyko pabėgti, taip išvengėme tremties. Aš mažas buvau, gal tik kelių metų. Pamenu tik tiek, kad tas bėgimas vyko naktį, mane ant pečių, ant nugaros nešė. Judėjom Traupio link, Mickūniškių pusėn, nes ten ir Žiurliuose giminių turėjom“, – pasakojo Stasys.

Paklaustas, ar pamena kokią tvyrojusią baimę, kai teko bėgti iš savo namų naktį, pašnekovas atsakė: „Man tai kas? Nieko. Neša, ir tiek. Mažiukas gi buvau.“

Prieš bėgdamos, užkasė vertingesnius daiktus

Šovenių kaimo gyventojas Saulius Orda, kurį laiką

► Taip atrodė Kačinskių dvaras. Stogas dengtas čerpėmis. Bėgant laikui, kai buvęs ūkinis vienetas tapo niekam nereikalingas, pastatą nusipirkę giminaičiai jį išsivežė rąstais ir dalimis, o žemė dabar dirbama vietinių ūkininkų.

apie tai girdėjęs: „Žinau, kad jau daug vėliau pusseserės vaikai buvo išrausę visą sodą. Matyt, kokio lobio ieškojo, bet ar surado, nežinia“.

Apie dvi dvaro Kačinskaites

Vienos vardas – Eufemija, bet visi vadino Femute, ir dar sutrumpintai – Mute. Tai Stasio Kačinsko motina. Kita Kačinskaitė buvo šiek tiek neįgali, vardu Nimfa (artimieji ir vietiniai vadino Nimce). Trečia sesuo išbėgo į Kauną, vos kilus neramumams.

Dvare dar gyveno Elena – Stasio krikšto mama. Tiesa, aplinkiniai pagarbiai į ją kreipdavosi – dvaro panelyte. Jiems trims – S. Kačinskiui, jo mamai Eufemijai ir krikšto mamai Elenai – teko slapstyti.

1949 m. Jusiškio kaimas buvo įjungtas į kolūkį „Nemunas“, vėliau priklausė „Mičiurino“, „Atžalyno“ kolūkiams. „Ferma buvo, tad viena iš trijų seserų ten sargavo. Pastatė karvidę. Mūsų, Kačinskių kieme, veikė pieno punktas. Krikšto mama kolūkin dirbti nėjo“, – pasakojo Stasys.

Tėvą sutiko po savo motinos mirties

S. Kačinskas savo tėvo nepažinojo, susirado jį ir susipažino tik po mamos mirties: „Kas iš manęs tėtį atėmė, nežinau. Gali būti, kad samdomas bernas tais laikais dvare ūkininkavo, su mano mama draugystę užmezgė, bet buvo bežemis, tad giminei netiko. Aš žinojau tik tėčio vardą – Petras. Kai jį pirmą kartą savo gyvenime radau, susipažinom, jam buvo jau 90 metų.“

Pasidomėjus, ar tėvas nors ką pasakojo Stasiui iš tų dienų Jusiškyje, kai užsimezgė ryšys su dvaro moterimi – Eufemija, pašnekovas teigė, kad apie tai beveik nėra su tėvu kalbėjęs, žino tik tiek, kad tėvas buvo išvytas, net arklio jam nedavė. „Senelių jau nebuvo gyvų, tad kas išvijo, mes nebedetalizavome, o ir nėra prasmės – romano apie tai gi niekas turbūt nerašys“, – šyptelėjo Stasys.

Grįžus atgal – kiti gyventojai

S. Kačinsko mama buvo gimusi 1921 m. Kai Stasys su mama po slapstymosi laikotarpio sugrįžo atgal į Jusiškį, jų namas buvo nacionalizuotas, apgyvendinta daug gyventojų. „Grįžom. Kiek kambarių, tiek ir šeimų: Usavičiai, Šereikos, Latanauskų buvo daug. Leido mums gyventi kartu su Šereikais viename kambaryje – šeši asmenys

Jusiškyje ganęs gyvulius, krovęs šieną, atsimens, ką žmonės kalbėję – kad Kačinskaitės, prieš bėgdamos iš Jusiškio, šalia didžiojo klevo paslėpė savo turtus. „Jos gudrios buvo – prieš bėgdamos „pakavojo“ įvairių daiktų: lėkščių, puodų. Gal paausuoti buvo. Įdomu, ar sugrįžusios atkasė,

ar surado tuos paslėptus daiktus. Kažkas kalbėjo, kad ties didžiuoju klevu galėjo būti užkasta.“

Paklaustas apie tai, Stasys Kačinskas atsakė kažką

► Prie verandos durų – Stasio Kačinsko mama Eufemija.

► Stasys Kačinskas domisi giminės istorija, turi giminės herbo kopiją.

vienoje patalpoje, ir taip kelerius metus. Laikui bėgant jie pamažu, šeima po šeimos, išsikraustė. Vis dėlto mūsų gyvenamasis pastatas jau buvo gerokai nukentėjęs nuo tų laikinųjų gyventojų. O šiaip Jusiškyje tada gyveno daug gyventojų, vien tik Aleknavičių buvo gal septyni kiemai. Dar Jurkevičiai, Sriubai, Mackoniai, Sinkevičiai, Didžiuliai, Launikienė, Vanagienės giminių daug“, – atviravo Stasys.

Ketvirtą klasę lankė Jusiškyje

S. Kačinskas tris klases baigė Baleliuose, Ukmergės raj., o vienerius metus – ketvirtą klasę – mokėsi vietinėje mokykloje Daunoriškyje, kurią vietiniai vadino Bužičkyne. Daunoriškio kaimo jau nebelikę.

Toliau mokslus tęsė Kavarske. Nuo Jusiškio kaimo iki Kavarsko – maždaug 10 kilometrų, tad Stasys apsigyveno Kavarsko mokyklos bendrabutyje, kuris vėliau perkeltas į centrą, prie seniūnijos. „Internatas vadinosi. Ir mokytoja kartu gyveno. Gal 20 mokinių buvo kambaryje. Vėliau dirbtuves padarė“, – pasakojo S. Kačinskas.

Mokinys būdamas, Stasys į Jusiškio kaimą pareidavo pėstute kiekvieną savaitgalį, o tada vėl atgal. S. Kačinskas pamena juokingą atvejį, kai rugsėjo pirmąją susiruošė pasiekti Kavarsko mokyklą, užsėdęs ant arklio: „Jokių kelių gi nebuvo. Pamenu, rugsėjo pirmoji. Šlapia, prilyta

visur. Kaip man nukakt? Kumelaitę užsėdau ir jojau. Viduryje kelio kliūtis – Janės tėvas Skorulskas bulves plovė ant kelio. Kumelaitė pasibaidė, atbula, o aš balon... Kumelė namo parbėgo, aš raudodamas namo grįžau.“

Pasak Stasio, Jusiškis jam – simbolinė tėviškė, bet yra trauka, nes ten lankyta ketvirta klasė, ten likęs namų šulinys, pamatai. „Kai važiuoju į Traupį, į kapines, būtinai sustoju Jusiškyje. Jei rudenėja, vaikystės obuolių pasiskinu“, – prisiminimais dalijosi S. Kačinskas.

Pirmieji kaime įsigijo televizorių

„Kai Kačinskai televizorių nusipirko, dar niekas kaime neturėjo, tik jie vieninteliai, tad ateidavo visi kaimynai pažiūrėti“, – prisimena Stasys apie savo giminę.

Paklaustas, ar pavyko ką nors išsaugoti iš dvaro, kaip relikviją, papasakojo neturįs kažkokio vertingesnio daikto, bet porą baldų yra restauravę jo vaikai, tie baldai naudojami ir šiandien, o senos, itin gražios koklinės krosnies dalys neaiškaus asmens paimtos ir kažkur, bemaž Kavarske, iš naujo sumūrytos į naują židinį.

Elektrifikavo kaimus, eidavo į šokius

S. Kačinskas, baigęs Kauno politechnikumą, dirbo statybose, elektrifikavo kaimus. „Teko ir

Anykščių krašte darbuotis, net ir tą patį Jusiškio kaimą elektrifikuoti. „Statėme linijas dar prieš mano kariuomenę. Buvo mediniai stulpai, keitėme į betoninius. Brigadoje būdavo iki 10 žmonių.“

S. Kačinskas prisimena, kaip vykdavo šokiai: „Pupelių gryčioj būdavo šokiai. Dvi Pupelytės gyveno, tai sueidavo Šovenių bernai. Panelės sėdi, kavalieriai pritūpia, kalbina. Gegužinės vykdavo prie Bernatonių.“ Aleknavičius, visų vadintas „Tamošioku“, grojo akordeonu, tai pas jį šokiai ir būdavo. Deja, dabar jo sodyba baigia sugriūti, stogas jau įgriuvęs. Visko būta, bet Jusiškio kaimas jau beveik išnykęs, nes čia gyvena vienui vienas gyventojas, be kaimynų ir, nors ir liūdna konstatuoti, bet jau be šviesios jis ateities...

Dvarelių dalimis išsivežė giminaičiai

„Motina kai liko viena, įsigijo namelius Kupiškio rajone ir išsikraustė. Tie namai Jusiškyje, tas dvarelis, pabuvo kurį laiką tuščias, tad kiek išgriuvo, kiek išknista ten liko. Po mamos mirties visiems padalijo į keturias dalis tą žemę, nes buvo trys seserys ir brolis. Kas pardavė, kas išnuomojo. Kiek vėliau namą nusipirko giminaičiai. Rodos, Survila išardė namą ir nusivežė į Punius, link Taujėnų. Žinau, dalį panauodojo kažkokiam pastatui statyti. Nebėra nei vieno gyvo – nei dėdės, nei tetų, tad nėra, nei ko paklaust. Žemę dabar dirba vietiniai ūkininkai, ten auginamos grūdinės kultūros, kasmet linguoja nuo vėjo javai, o kūlimo darbams prasidėjus burzgia galinga technika“, – apie galutinį dvarelio likimą papasakojo Stasys.

Aukštaitijoje žavimasi užslėptais dvarais

Architektūriniams ansambliams, kaip dvarai ir dvareliai, skirta nemažai publikacijų, juose neapsieita be apylinkių charakteristikos. Juk dvarai kūrėsi gražiose vaizdingose vietose: prie ežerų, tvenkinių, kartais iškyšuliuose ir tarpugūbriuose. Tokias vietas galima vadinti feng shui vietovėmis – šis terminas pasisavintas iš kiniečių meno ir filosofinių knygų. Jei Europoje praėjusių amžių palikimą liudija pilys (Blua pilis Prancūzijoje Lauro upės slėnyje; Vindzoro pilis prie Temzės Anglijoje; Marienburgo pilis Lenkijoje; pagaliau Trakų pilis Lietuvoje), tai Aukštaitijoje žavimasi medžių unksmeje užsislėpusiais dvarais.

Aukštaitijoje, ežerų ir kalvų krašte, yra Bikuškio dvaras (Utenos rajone), užsislėpęs parke ant vakarinio Alaušo ežero (1054 hektarų ploto) kyšulio, šalia Sudeikių miestelio, kuris kūrėsi vėliau už Bikuškį, nes 1719 metais pastatyta bažnyčia. Įdomu, kad 19 amžiuje Sudeikius aplankęs M. Valančius rado ją dengtą šiaudais, o žvirbliai joje kėlė triukšmą (Kalvotoji Aukštaitija, 1988). Aštuntame dešimtmetyje Bikuškio dvare dar buvo 17 amžiaus mūrinių pastatų liekanų, kumetynas, tvartas, pirtis, vėliau atsirado svirnas, kluonas, dvaro namas, kalvė, net spirito darykla. Šiuo metu čia gyvuoja penki (kartu su dvaru) statiniai.

••• Dr. Regina Morkūnaitė ►

► *Bikuškio dvaro rūmai pastatyti ant Alaušo ežero kranto.*

Dvaras peizažinio tipo parke

Anykščius ir Uteną supantis kalvotos moreninės ežeringos aukštumos žemėvaizdis yra vaizdingiausias ir sudėtingiausias mišriųjų miškų zonoje ir turbūt Rytų Europos lygumoje. Mūsų – Švenčionių, Aukštaičių, Dzūkų,

Sūduvos – moreninės aukštumos susidarė pradėjus tirpti ledynams ir atitinka ištisinį buvusio ledyno pakraštį. Įvairios kilmės ledyno pakraštinių darinių ruožų reljefas būna įvairiai kalvotas, daubotas; kauburiai, smulkios ir stambios bangos, kalvos, net pailgos rumbės, smulkūs ir stamboki

gūbriai. O Alaušo ežeras yra vienuoliktas pagal dydį Lietuvoje, turi dvi salas, pasižymi apaugusiais krantais bei puikiais atabradais (K. Kilkus, „Lietuvos ežerai“, 2012). Jei apie klimatą, tai tokio žemėvaizdžio, pakilusio apie 50–100 metrų aukščiau už aplinkines molingas ar smėlingas lygumas, vidutinė metinė temperatūra 0,5–1,0 laipsniu žemesnė, kritulių per metus iškrenta

► Bikuškio dvaras apie 2003 metus. Ir tada buvo užsislėpęs žaluomoje.

► 2023 metai. Bikuškio dvaras užsislėpęs ir dabar.

apie 50–80 mm daugiau, o sniego danga dvigubai storesnė, negu žemumose (Č. Kudaba, „Lietuvos kraštovaizdis“, 1977).

Turim, ką turim, jei juokaujant, tai prie klimato kaitos greičiau adaptuojamės nei žemumiečiai. Bikuškio dvaras paskendęs sodinto parko ir savaimė išaugusioje žaluomoje, šlamančių ežero meldų pašonėje.

Dvarų erdvėje išsidėstę ne tik kultūriniai (centrinis dvaro pastatas, klėtis, svirnas, bokšteliai, oficina ir kt.), bet ir gamtiniai dariniai (vingiuojančios medžių alėjos, takai, pavieniai lapuočiai, vejos). Apie didelį vejos vaidmenį galima spręsti vien iš to, kad daug pievų turintys parkai yra visada patrauklesni už mažiau jų turinčius. Tokiu atveju atsiranda galimybė suderinti trokštamą darną ir estetiką, neužgožiant vienu kitais. Tuo labiau norisi tikėti darnos principais tarp gamtos ir kultūrinių erdvių, kai dvarus kūrė apsišvietę, iškilūs žmonės.

Peizažiniams parkams, kuriems priklauso Bikuškio dvaro žaluma, būdingas glaudus ryšys su vietos reljefu, neišryškinta kompozicijos ašis, paplitusios vingiuotos alėjos ir aptakių formų tvenkiniai.

Tokie parkai ypač suklestėjo pas mus Lietuvoje XIX amžiaus pabaigoje (pvz., Palangos, Lentvario ir kt). Na, juk lankytojai be patogios infrastruktūros (takeliai, aikštelės, vėjiniai malūnai, suoleliai, bokšteliai, skulptūros, laiptai) turėjo pastebėti, kokios yra vaizdingos, slėpiningos aukštų liepų ar kitų medžių alėjos, dažnai vedančios link dvaro. Seni ūksmingi medžiai gali net ošti pagal vėją, įtraukdami mus ir mūsų dėmesį lajų kryptimi, kurios saugiai veda link šviečiančio dvaro. Lajos gali pridengti nuo karščio, nuo smulkaus lietaus. Dažnai akylesni pastebi,

kad lajomis medžiai gali taip susipinti, kad savo vaizdu sudaro paslaptinę koridorių į dvarus, rūmus, įpareigoja net nutilti: tiek netaukšti apie niekus, pasiruošti, kad tave pasitiks žmogaus proto ir rankų sukurtas grožis, didingas ir išmoningas.

Bikuškio dvaro istorija, kūrėjai

Bikuškio dvaras rašytiniuose šaltiniuose minimas jau 14 amžiaus viduryje. 16 amžiuje dvaras priklausė Radviloms, vėliau Trakų vaivadaui Tadui Oginskiui, o 18 amžiuje – Prošinskiams.

Jie iš valdovo Stanislavo Augusto Poniatovskio išsirūpino privilegiją prie dvaro įkurti miestelį. 1782 metais Elžbieta

► Bikuškio dvaro parko fragmentas, kylant nuo ežero.

► *Alaušo ežero plotūs atabradai.*

vertingiausią Bikuškio dvaro paveldo prasme, statinį, taip pat ledainę. Savininkai apgailėstavo, kad vietoj arklidžių yra futbolo aikštelė. Paminėjo, kad visa dvaro teritorija buvo sudaryta iš dviejų stačiakampių, tai rodo racionalų dvaro išplanavimą. Vienas stačiakampio plotas buvo darbinis, kitas – parodinis. Parkas (dabar uosių alėja, pasitaiko ir klevų) buvo sodintas nuo 17 amžiaus, o liepų alėja, kuri mums pasirodė ryškesnė, nutįso link ežero. Liepos augo ir palei ežerą viršutiniame šlaite, tarsi rodydamos poilsiu kitą atgaivą – plačius atabradas, nendrynus ir meldynus, kuriuose girdėjosi paukščių giesmės.

Ar tikrai tarybinių laikų dekoras bevertis?

Dvaro dabartiniai savininkai paminėjo, kad priešais dvaro frontales keturias kolonas esantis fontanas įrengtas sovietmečiu (apie 1983 metus), dabar jis neveiklus ir tuščias.

Savininkai minėjo, kad paveldosaugininkai mano, jog fontano neturėtų būti, nes pats Bikuškio dvaras įtrauktas į Kultūros nekilnojamo paveldo registrą.

Link fontano išsirikiavusios erškėtrožės, bet žemelė aplink krūmus išpurenata, dar paruošta kitoms gamtinėms estetinėms gėrybėms. Kaip supratau, tai laiptai, vedantys link ežero, įrengti maždaug 1976 metais. Mums, bent menininkams, tokie laiptai atrodo tapybiški. Keista, bet šie kultūros dariniai, mano supratimu, dar

Prošinskienė šalia ežero pastatė koplyčią, kurią prižiūrėjo kunigas – dvaro kapelionas. Ir dabar koplyčios vieta dar vadinama „šventoreliu“. Nuo 18 amžiaus pabaigos dvaras priklausė Levakams, 19 amžiaus pradžioje – Beneckiams, vėliau – Beneckių palikuonims Drazdauskams.

Dvare veikė spirito gamykla, didelė kalvė, taip pat dvarui priklausė daugiau nei 500 hektarų žemės. Įvažiuojant, dešinėje dabar stūkso paminėta spirito gamykla, net įdomu pastebėti, kaip tas darnos principas realizuojasi: kurioj pusėj ir kurioj dvaro aplinkos vietovaizdžio dalyje ji buvo pastatyta, ogi netoli žemyn einančio šlaituko.

20 amžiaus pradžioje sodybą valdė Puzinauskai, prieškarui – gydytojas Povilas Svilas, vedęs Puzinauskaitę. Po antrojo pasaulinio karo priklausė Sudeikių kolūkiui, nuo 1974 metų – Utenos statybos trestui, o 1976–1979 metais Bikuškio dvaro sodyboje vyko didelės rekonstrukcijos. Rekonstruotas dvaro namas, nugriautos 17 amžiaus mūrinių pastatų liekanos, kumetynas ir tvartas, pristatyti laiptai, iškilo pirtis, įrengta sporto aikštelė. 1992 metais klaidėdintis R. Svilas atgavo Bikuškio dvarą: rūmus, svirną, kluoną, 77 hektarų žemės. Po jo mirties dvarą testamentu paveldėjo Gintaras Eugenijus Gruodis su Dalia Gruodiene.

Dabartiniai savininkai Mantė ir Marius Januškevičiai (kalbėjomės su jais) paminėjo, kad šis dvaras buvo netoli Pakštų dvaro. Alinaukos dvaras, kuriame

gimė Kazys Pakštas, buvo sudedamoji 500 hektarų ploto valdančio Bikuškio dvaro. O čia gimęs žymus geografas, geopolitikas turėjo viziją Lietuvą perkelti į Centrinę Ameriką, pasižymėjo teoritizavęs daug originalių socioumo ir kultūros pertvarkos idėjų.

Dabartiniai savininkai Mantė ir Marius Januškevičiai pagal profesines veiklas yra informacinių technologijų ir verslo ekspertai, kurie įsigijo Bikuškio dvarą iš paskutinių paveldėtojų G. ir D. Gruodžių – pastarieji dėl senatvės atsisakė dirbti, įsigijo kitur sodybą. Mantė ir Marius su neslepia entuziazmu aprodė klėtį,

► *Dvaro klėtis. Ji gerai išsilikusi, kompaktiška, apsupta medžių.*

► *Arkliškio griuvėsiai. Norėjosi įvardinti kaip žirgyno, pasirodo, arkliškio griuvėsiai.*

► *Fontanėlis dabar atrodo nestabiliai.*

įsikomponuoja į dvaro erdvę, bet štai sporto aikštelė – kažin? Aišku, dvaro teritorija iškilusi virš ežero apie 15 metrų, tai vandenį fontanai tektų kelti hidroinžinieriniu būdu. Neminėsiu Tiškevičiaus rūmų fontano, jo tvenkinių, kurie akivaizdžiai gyvuoja ne nuo tarybinių laikų, bet, manoma, kad kai kurie tokie pusiau gamtiniai, pusiau kultūriniai, pusiau inžinieriniai statinukai (šiuo atveju fontanas) gali įsikomponuoti peizažinio parko prieigose. Pavyzdys – Zyplių dvaras, kurį įrėngė T. Potockas dar 20 amžiaus pradžioje, prabangesnis Rokiškio dvaras, turi panašius įdomius dekorus. Gal paveldosaugininkai irgi teisūs, nes manoma, kad tik didingiems rūmams reikia trykštančių vandens srovių (pvz., Belmonto kompleksas šalia Vilnios upelės), o užsislėpęs dvaras turi dar daugiau užsislėpti? Ar tiesiog jo koncepcija yra kitokia, kamerinė, nekeičiant tiek virš ežero iškilusio reljefo, neperkasant šlaito? Pagaliau Bikuškio dvaras ne be reikalo pakilesniame iškyšulyje, apsuptame ežero vandenų, tad vandens srovių šalia gal ir nebereikia.

Bikuškio dvaro su keturiomis kolonomis langai yra su langinėmis: atviri ir tarytum laukia įkvėpimo dar pagražėti. Dabar sodybą formuoja trys

dvaro laikotarpio pastatai ar jų liekanos – 19 amžiuje pradžios dvaro rūmai (liudiškojo klasicizmo pastatas), 18 amžiaus kluonas, svirnas, statytas kaip ūkinis pastatas.

Kai šią vasarą lankėmės Bikuškyje, dvaro viduje vyko pertvarkymai (baldu nebuvu, sienos irgi ištuštėjusios, kaboję dengiamieji audiniai), tad pateikti dabartinio interjero nuotrauką dar per anksti. Tačiau buvusio vidaus interjero nuotrauką (mačiau joje gana kamerinę aplinką su kompaktinėm komodom, pailgu medžio stalu ir paveikslais su peizažu) galima rasti knygoje „Lietuvos dvarai ir pilys“, 2015 m. Taip paminėtas interjeras ir pagrindiniai bei pagalbiniai dvaro pastatai iš tikro atspindi liaudiško klasicizmo stiliškumą, o aplinkinis kraštovaizdis su šia stilistika nedisonuoja.

Dvaro paveldėtojai mylėjo meną

Knygoje „Lietuvos dvarai ir pilys“ parašyta,

kad buvę dvaro paveldėtojai G ir D. Gruodžiai daug dėmesio sutelkė į kultūros renginius.

2003 metais už kūrybines iniciatyvas Dalia Gruodienė buvo apdovanota Kultūros ministerijos Šv. Kristoforo statulėle, 2008 metais jai suteiktas Lietuvos dailininkų sąjungos Garbės nario vardas.

D. ir G. Gruodžiai net keletą dešimtmečių vasaromis organizuodavo dailininkų ir skulptorių plenerus, kviesdavosi žymius dailininkus, buvo atvykę apie šimtas dailininkų (tarp jų nemažai Lietuvos nacionalinės kultūros ir meno premijų laureatų), sukurta keli tūkstančiai meno kūrinių. Šalia dvaro tako nuo ežero matėme kelias pusiau abstrakčias granito skulptūras, simboliškai užmenančias mįsles. Didelio pasisekimo sulaukė teatro spektakliai, simfoninės ir kamerinės muzikos koncertai. Dvare veikė meno galerija, dvaro fonduose buvo saugoma apie tris šimtus paveikslų.

Dabartiniai savininkai Mantė ir Marius Januškevičiai (jie perėmė dvarą tik nuo 2022 metų) pasakojo, kad gilinasi į medžiagą, užkonservavo interjero vidų ir ieško sprendimų, kaip atgaivinti dvarą.

Jie svarsto šiame dvare teikti paslaugas įvairioms kultūrinėms veikloms.

► *Bikuškio dvaro žemių planas 1928 metų plane.*

Alantos akiračiai

Suaugusiųjų mokymosi savaitė „Mokymosi tinklai“

2023 m. lapkričio 20–24 dienomis Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija vėl kvietė suaugusiųjų švietėjus bei jų įstaigas/organizacijas rengti suaugusiųjų mokymosi savaitę ir kviešti visos Lietuvos žmones švęsti mokymosi džiaugsmą. Konkursas

organizuojamas vykdant 2023 metų suaugusiųjų mokymosi savaitę „Mokymosi tinklai!“, kuria siekiama atskleisti mokymosi tinkluose galimybes, skatinti andragogų motyvaciją dirbti kūrybiškai, apmąstyti, kaip galima pasiekti geresnių suaugusiųjų mokymosi rezultatų, parodyti suaugusiųjų mokymosi galimybes įvairių socialinių sluoksnių žmonėms.

Prie suaugusiųjų mokymosi savaitės prisijungęs Aukštaitijos profesinio rengimo centras kvietė suaugusiuosius į siuvimo bei kepimo praktikumą, atvirą, integruotą pamoką, kūrybines dirbtuves bei seminarą apie tai, kaip išskirti skanumynus ir parduoti juos turguje ir kaip nenusipirkti „katės maiše“, renkantis automobilį.

Anykščių filiale vesti renginiai apie ginklo valdymą, vyko pamoka eismo dalyviams apie pavojus tamsiuoju paros metu, kulinarinė kelionė į žydų virtuvę bei kūrybinės siuvimo dirbtuvės.

Projektinė veikla Aukštaitijos PRC

Naujieji mokslo metai pabėrė įvairių tarptautinių veiklų. Mokykla įsitraukė į Erasmus+ Inovacijų alijansų projektą „LIVET“, kurio tikslas – parengti One Health koncepcijos mokymo programą, o ją naudos visos Europos švietimo įstaigos. Pirmasis šio projekto susitikimas vyko Italijoje, Perudžos universitete, kur mokyklai atstovavo projektų vadovė Justina Levenauskienė ir gyvulininkystės srities profesijos mokytoja Gedvilė Vinslauskaitė. Daugiau apie projektą ir jo eigą išsamiau informuosime vėlesniuose straipsniuose. Mokyklos mokytojai taip pat aktyviai dalyvavo ir kontaktų seminaruose: biologijos mokytoja Arūnė Vitonytė vyko į Estiją, kur vyko Erasmus+ partnerystės skatinantis renginys, siekiantis gerinti dalyvių – organizacijų –

pasirengimą skaitmeninio amžiaus iššūkiams. Jo metu mokyklos atstovė užmezgė ryšius su Vokietijos, Lenkijos, Turkijos mokyklomis ir tikimės bendrų projektų ateityje. Lapkričio mėnuo pasižymėjo mokyklos profesijos mokytojų – Audrutės Vildienės, Jolantos Bimbirienės, Vidos Šeikienės ir

Neldos Jovaišienės – savaitės stažuote Prancūzijoje, jos „širdyje“ Paryžiuje. Mokytojos lankėsi įvairiose profesinio mokymo įstaigose bei įmonėse, mokėsi, kaip žaliojo kurso koncepciją prancūzai sugeba įtraukti į mokymo procesą, pameistrystės mokymą bei verslo procesus. Šias žinias papildė ir kultūrinė prancūziško gyvenimo patirtis – mokytojos turėjo progą susipažinti su prancūzų kulinarija, menu ir istorija, pajauti didžiulio kultūros miesto pulsą.

Aukštaitijos PRC mokiniai dalyvavo meistrškumo konkursuose

„Jaunasis artojas 2023“

2023 metų spalio 4 dieną Plungėje vyko konkursas „Jaunasis artojas 2023“. Konkurse dalyvavo moksleiviai iš šešių profesinio mokymo įstaigų. Į konkursą vyko Aukštaitijos profesinio rengimo centro technikos priežiūros verslo darbuotojo specialybės mokinys Vainius Uščiauskas ir Anykščių filialo technikos priežiūros verslo darbuotojo specialybės mokinys Povilas Kalasauskas. Mokinius lydėjo vyresnysis profesijos mokytojas Vytautas Limba ir profesijos

mokytojas Mantas Snukiškis. Konkurso metu dalyviai turėjo atlikti arimo užduotį, kuri buvo vertinama pagal šiuos kriterijus: paruošiamoji vaga sumestinei, paruošiamosios vagos tiesumas, sumestinė (liekanų ir piktžolių aparimas), riekių tiesumas sumestinėje, plūgo įleidimas ir iškėlimas,

tuščia vagės (vagos gylis ir plotis), tuščia vagės tiesumas, išmestinė, bendras arimo vaizdas. Konkurso dalyviams buvo skirtos trys prizinės vietos.

Aukštaitijos profesinio rengimo centro Anykščių filialo moksleivis Povilas Kalasauskas tapo konkurso „Jaunasis artojas 2023“ nugalėtoju.

„Ruošk ratus žiemą ... 2023“

Spalio 26 dieną Biržų Technologijų ir verslo mokymo centro Vabalninko skyriuje vyko respublikinis būsimų žemės ūkio specialistų profesinio meistrškumo konkursas „Ruošk ratus žiemą ... 2023“. Konkurse dalyvavo komandos iš aštuonių profesinio mokymo įstaigų. Į konkursą vyko mūsų mokyklos ir filialo Technikos priežiūros verslo darbuotojo specialybės mokiniai: Vainius Uščiauskas ir Mažvydas Pleskys, taip pat du moksleiviai iš Aukštaitijos profesinio rengimo centro Anykščių filialo – Kęstutis Jucius ir Erdas Grybė. Mokinius lydėjo profesijos mokytojai Viktor Kovalenko ir Vytautas Povilavičius.

Konkurso metu dalyviai turėjo atlikti teorines ir praktines užduotis: dalykinį testą, detalių atpažinimo, eksploatacinių medžiagų atpažinimo, traktoriaus rato keitimo ir guolių reguliavimo, traktorinio agregato vairavimo, suvirinimo,

traktoriaus kasdieninės techninės priežiūros bei techninių matavimų užduotis. Dalyviams buvo skirtos trys prizinės vietos, taip pat buvo

apdovanoti ir atskiras užduotis geriausiai atlikę konkursantai. Visiems konkurso dalyviams įteiktos padėkos už dalyvavimą ir atminimo dovanėlės.

Pameistrystė – nauja galimybė man!

Aukštaitijos profesinio rengimo centras, kartu su Europos socialinio fondo agentūra, vykdo jungtinį projektą „Pameistrystė – nauja galimybė man!“ (10-010-J-0001-J01-00021).

Projekto metu net šešios siuvėjos specialybės mokinės mokosi pameistrystės forma siuvimo įmonėje UAB Niky Ltd. Tokio bendradarbiavimo tikslas – padidinti profesinio mokymo patrauklumą, pagerinti mokinių įgūdžių atitiktį darbo rinkos

poreikiams, skatinti mūsų mokinius mokytis pameistrystės forma. Didžioji dalis mokymų vyko būtent darbo vietoje, kur išmoko siuvimo pagrindų, įsiliejo į darbo kolektyvą ir darbo rinką dar tebesimokydamos profesijos.

Projektas finansuojamas Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano „Naujos kartos

Lietuva“ lėšomis. Daugiau mokinių ir jmonių dalyvauti tokiose bendradarbiavimo veiklose galės jau netrukus!

Aukštaitijos profesinio rengimo centras, Technikumo g. 2, Alantos mstl., LT-33315 Molėtų r.

Tel. (8 383) 58 337, faksas (8 383) 53 700, el. paštas info@aukstaitijosprc.lt Interneto svetainė www.alantostvm.lt

Aerografijos technologija – išskirtinumui sukurti

Anykščių menų inkubatoriaus nuotolinis rezidentas, anykštėnas Andrius Baltrušiusas aerografijos technologija susidomėjo prieš 10 metų, ir jau tuomet puoselėjo svajonę piešti šiuo būdu. Šiuo metu Andrius turi nedideles savo dirbtuves, kuriose eksperimentuoja.

„Aerografija – būdas prisiliesti prie motociklų, juos dekoruojant, – sako Andrius. – Mano vizija – plėsti šią veiklą, turėti savo studiją, kurioje būtų galima dažyti, kurti, eksperimentuoti aerografijos metodu, dekoruoti motociklo dalis bei aksesuarus, kad motociklas taptų atpažįstamas ne tik iš pavadinimo, bet ir dėl savo dizaino išskirtinumo. Norėčiau, kad mano studijoje būtų galimybė ir edukuoti besidomінčius žmonės, kad lankytojai galėtų patys kažką sukurti, dekoruoti marškinėlius, puodelį. Kad tokia veikla taptų kaip būrelis ar nuolatinis užsiėmimas.“

Aerografija – tai spalvinimo menas, naudojant aerografą. Skirtingai, nei pulverizatoriumi, aerografu pasiekiamas labai siauras ir daug labiau reguliuojamas išpurškimo spektras. Naudodamas jį, dailininkas neliečia paviršiaus, su kuriuo dirba. Aerografu galima užpurkšti labai plonas linijas, kas yra labai svarbu piešiant smulkias piešinio detales. Su šiuo prietaisu galima kurti įvairiaspalvius realistiškus trimačius vaizdus.

Ši technika dažniausiai naudojama automobilių, motociklų, baldų, spalvinimo apipavidalinime, taip pat medžiagų nuspalvinime, didelio formato plakatų gamyboje. Naudojant šią techniką, galima išpiešti beveik viską, ką tik norime, pavyzdžiui, apsauginį šalną, snieglentę, šaldytuvą, komodą, mobilųjį telefoną ir t. t.

Atsirandant naujoms technologijoms ir madoms, aerografas buvo idealus prietaisas kurti įvairaus formato piešiniams reklamos srityje.

Europoje šią technologiją populiarinti pradėjo 1919 metais Bahaus meno mokykla Vokietijoje, POP meno srityje.

1960-aisiais prasidėjo nauja aerografo revoliucija. Įrankis tapo idealiu, kuriant siurrealius ir fantastinius piešinius muzikos industrijoje. Su kiekvienu dešimtmečiu įrankio pritaikymas ir panaudojimas plito įvairiausio pobūdžio piešinių kūryboje daugelyje sričių. Nuo mokslinės fantastikos, piešinių ant nagų iki didelių formatų reklaminių plakatų.

Bėgant laikui, aerografas tapo vis labiau priimtinas ir tradicinio meno šalininkams. Aerografija turi didelį potencialą ir neribotas pritaikymo galimybes šiuolaikiniame mene.

13 klausimų Aleksandri Špilevojui

„Aukštaitiškas formatas“ uždavė 13 klausimų Juozo Miltinio dramos teatro meno vadovui Aleksandri Špilevojui.

36-erių A. Špilevojus taip pat vadovauja savo įkurtam teatrui-laboratorijai „Meno alchemija“, vaidina ir režisuoja Lietuvos teatruose bei įvairių Europos šalių kino projektuose.

A. Guido nuotr.

... Robertas Aleksiejūnas >

1. – Kokia mėgstamiausia Jūsų knyga/daina/filmas//dainininkas/aktorius?

– Mėgstamiausia grupė yra „Radiohead“. Neseniai pridaviau daktaro disertaciją, kuri praktiškai visa buvo parašyta skambant šios grupės muzikai. Perklausiau visus jų albumus šimtus kartų. Jų dainoje „How to Disappear Completely“ labai daug savęs.

2. – Ko niekada nevalgote?

– Vėdarų. Net neartėju prie tos vietos, iš kurios sklinda vėdarų kvapas.

3. – Kas būtų Jūsų vakarėlio mėgstamiausi svečiai?

– Norėčiau kokiame nors vakarėlyje susitikti su savo protėviais iš kokio nors XIX amžiaus ar dar iš seniau. Būtų smagu.

4. – Kur gyventumėte, jei galėtumėte laisvai pasirinkti?

– Būtent ten, kur gyvenu dabar – mano šeimos butas yra Vilniaus senamiestyje, o sodyba – Anykščių šilelyje.

5. – Kokia yra ideali Jūsų laisva diena?

– Labai patinka turėti laisvą dieną ne

savaitygalį, kai ilsisi ir užia visa Lietuva, bet būtent tuomet, kai žmonės eina į darbus, o mes su žmona būname pasiėmę laisvadienį ir leidžiame sau jį praleisti gyvenant kitokiu ritmu.

6. – Kas Jus supykdo?

– Dažniausiai supyktu ant savęs paties. Bet mokausi sau atleisti ir negyventi pyktyje su savimi.

7. – Kada žadate nebedirbti?

– Tikiuosi, kad išėsiu iš teatro gerokai anksčiau, nei to man ims nuoširdžiai linkėti kolegos, kritikai ar žiūrovai. Nesu įsikibęs savo profesijos. Myliu savo darbą, bet galėčiau jį mylėti ir per atstumą.

8. – Kas labiausiai paveikė Jūsų gyvenimą?

– Gimimas.

9. – Kiek valandų per naktį miegate?

– Mažiau, nei reikėtų sveikam gyvenimui ir mažiau, nei pats to norėčiau. Labai mėgstu miegą, sapnus ir būseną prieš užmiegant, kai pro akis prabėga visi dienos įvykiai, skaitytos knygos, sutikti žmonės, repetuotos spektaklio scenos.

10. – Koks buvo pirmasis Jūsų darbas?

– Būdamas pradinuku, vasarą

► Aleksandras Špilevojus įsikūrė Anykščių rajone, kuriame įsigijo sodybą.

pardavinėjau laikraščius Panevėžio autobusų stotyje. Sėdėjau su jais ant šaligatvio arba įlipdavau į tarp miestinius autobusus ir šaukdavau, pavyzdžiui, šiandien skaitykite: Panevėžyje nutiko tai ir tai arba numirė tas ir tas!..

11. – Kokius iššūkius sau metate?

– Išlikti žmogumi, kuris nėra įsisukęs į lėkimo ir darbų ratą, kuris stebi ir mato aplinką, girdi žmones, jaučia gamtą, save patį ir nesustabdomai einantį laiką. Iššūkis – gyventi gyvenimą iš tikrųjų.

12. – Kas yra geriausias Jūsų draugas?

– Praktiškai nuo paauglystės turiu du geriausias draugas – tai mano žmona Agnė ir mano daugelio spektaklių kompozitorius Paulius Trijonis.

13. – Kaip atsakote telefonu?

– Šitokio numerio nėra. Prašome pasitikrinti numerį ir bandyti dar kartą.

Rokeriai iš Utenos labiausiai nekenčia rutinos

Televizijos projekte „X faktorius“ išgarsėjusi uteniškių roko grupė „Begėdžiai“ šių metų vasarą pakeitė pavadinimą ir išleido savo pirmąjį trumpametražį albumą „Gėda“.

Naujojo grupės albumo pavadinimas lygiai toks pat, kaip nuo šiol vadinasi ir pats kolektyvas – „Gėda“.

... Robertas Aleksiejūnas >

„Šią vasarą, išsiskyry su grupės vokaliste, norėjome pradėti kitą etapą su naujais skambesiais bei energija. Žodis „Gėda“ pakankamai panašus į „Begėdžius“, kad prieš tai klausę žmonės atpažintų“, – apie grupės pavadinimo pokyčius sakė elektrine gitara grojantis vokalistas Martinas Clarke.

Pasiteiravus, kokią pagrindinę žinutę grupė „Gėda“ nori perduoti klausytojui savo naujuoju dainų albumu, M. Clarke

dėstė: „Šis EP – gyvas grupės noras pasiskųsti savais gyvenimo nutikimais, pasipriešinti kasdienei neteisybei. Viskas: atlikimas, tekstai, mintys – yra didelis vidurinis pirštas rutinos bei pilkoms, nespalvotoms rutinos gatvėms“.

Šį rudenį grupė „Gėda“ surengė koncertinį turą per Lietuvą.

„Labiausiai įsimintina kelionė buvo į Klaipėdą. Likus kelioms valandom iki koncerto pradžios, teko lekioti po visą miestą, ieškant mikrofonų bei laidų nuomos, nes atvažiuovom tik su vienu. Vėliau

► Grupės „Gėda“ nariai: Martinas Clarke (elektrinė gitara, vokalas), Edvinas Kairionis (bosinė gitara), Ernestas Maknys (būgnai).

vėl iškilo problemų, nes neužteko elektros ir vienas laidas pradėjo svilti. Teko vėl sugrįžti į nuomą“, – kurioziškas situacijas prisiminė M. Clarke.

„Vadas“

Vienas iš kryžiažodžių „Vadas“ išsprendusių skaitytojų gaus 30 eurų „Auksaros“ čekį. Teisingus atsakymus galite pranešti telefonu (8 381) 59 458, paštu (Vilniaus g. 29, LT 29145, Anykščiai) arba elektroniniu paštu (vidmantas.s@anyksta.lt).

Praejusiame „Aukštaitiško formato“ numeryje spausdinto kryžiažodžio „Ritmas“ teisingas atsakymas – CIRKULIARAS. Šį kryžiažodį išsprendė 49 skaitytojai: anykštėnai R. Šulnienė, B. Augulienė, R. O. Deveikienė, A. Lunevičius, I. Radzevičienė, R. O. Kavoliūnienė, E. Matulis, J. Mieželiene, O. Arienė, D. Patumsienė, A. Patumsis, R. Vencloviene, R. Budrienė, A. Skaržauskienė, V. Stasiūnienė, V. Vilčinskienė ir E. Zlatkutė; I. Dobrodziejienė, J. Petrauskienė, G. Penkauskienė, P. Trimonienė ir S. Juknys iš Utenos; D. Šimėnas, L. Ruša ir A. Rušaitė iš Vilniaus; B. Gudonienė, E. Sunkurytė ir R. Dolmantienė iš Viešintų; J. Uzdrienė ir B. Raščiuviene iš Surdegio, B. Žiogelienė iš Antrųjų Kurklių, A. Sedelskienė iš Galvydžių, G. Gudelis iš Naujųjų Elmininkų, L. Marcinkevičienė iš Andrioniškio, V. Gasiulienė iš Radeikių, J. Liubeckaitė iš Molėtų, A. Bagdonienė iš Vaitkūnų, R. Vaiginytė iš Aknystų, B. Aukštakalninė iš Kurklių, K. Imbrasaitė iš Šovenių, A. Kuolienė iš Kunigiškių, R. Šiaučiūnienė iš Mitašiūnų, A. Lisauskienė iš Mickūnų, I. Guobienė iš Svėdasų, T. Patumsienė iš Vikonių, J. Pavilionis iš Užpalių, P. Šimėnas iš Ukmergės ir R. Puolis iš Kavarsko.

Burtai lėmė, kad prizas – „Auksaros“ čekis – atiteks **B. ŽIOGELIENEI** iš Antrųjų Kurklių. Prašome skaitytoją užsukti į redakciją atsiimti čekio.

↓	Aktorius Eimutis ...	Miestas Marijampolės sav.	Žvarbus, drėgnas oras	4	Teisininkas ir politikas Raimondas	... kirvis kotą	Brangia-kailiai žvėreliai	↓	Išmoko min...i	↓	Angliškas kreipinys į merginą
↙	Žmoginė beždžionė	↓	P... žmogus (pašalietis)	↓	↓	↓	↓	↓	Namibija	↓	LDK valstiečių duoklė
↙	Dainininkė Rosita ...	6	Komanda, igula	↓	1	↓	↓	↓	Aktorė ... Vladi	↓	Žaliojo Kyšulio salų dainininkė
↙	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	... ten nebuvo-me	3	↓	↓
12	Airijos pilietė	↓	Stengėsi įsiteikti moteriai	↓	7	↓	↓	↓	↓	↓	↓
↙	↓	↓	↓	Laivyno vadų kar. laipsnis	Norvegijos kodas	↓	... Aliandas	↓	Kvapioji derva	↓	Septynšakė žvakidė
↙	Sukruto	↓	Kito, ne šito	↓	↓	↓	60 sekundžių	↓	↓	↓	11
↙	↓	↓	↓	↓	↓	Atsimena JAV valstija	↓	↓	↓	↓	Vyrų lyties organų liauka
↙	Auksai žymėti ir šuns lojimai nusakyti	↓	Žibuoklės arba ...	↓	Veido išraiška	↓	↓	↓	↓	↓	Bloga ypatybė
↙	↓	Laikė šviesą, švietė	↓	↓	↓	↓	↓	10	Yra Portugalijos miestas	↓	↓
↙	Asilų patelė	↓	Imsiu ... pasakyti	↓	Sueškojo	↓	↓	↓	↓	↓	↓
Nėrių apykaklė	↓	↓	↓	2	Italijos pilietis	↓	↓	↓	↓	↓	↓
... tu prasmegtum!	↓	Viską išlesė	↓	↓	↓	14	↓	Muzikos garsas	↓	Susipyko ... niekų	9
S. Šaltenio ... vaikai	↓	↓	↓	5	↓	Didvyrio Kalantos inicialai	↓	Vyraujantis drabužių stilius	↓	↓	↓
↓	↓	↓	↓	↓	↓	Nei ... nei atimt	↓	↓	↓	↓	↓
Didžiosis rai...	↓	↓	Filmas ... „Lo-la, ...“	↓	↓	↓	↓	„Žas“ daina „P...nga močiui“	↓	8	↓

Parengė žurnalo „oho“ redakcija

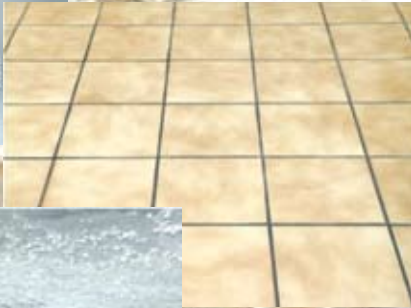
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----

Anykščių kvarcas

akcinė bendrovė

AB „Anykščių kvarcas“ – vienintelė Lietuvoje kvarcinio smėlio perdirbimo įmonė. Bendrovė išgauna ir apdoroja monokristalinį kvarcinį smėlį, susidariusį neogeno periodu dabartinėse Anykščių apylinkėse prieš 25 milijonus metų. AB „Anykščių kvarcas“ kvarcinio smėlio apdirbimo istorija prasideda 1968 metais, pastatius kvarcinio smėlio flotavimo gamyklą ir įkūrus „Anykščių statybinių medžiagų kombinatą“. Privatizavus valstybinę įmonę „Anykščių statybinių medžiagų kombinatas“, 1996 metais įkuriamą akcinę bendrovę „Anykščių kvarcas“. 2001 m. įrengtas kvarcinio smėlio malimo cechas. Įdiegus vokiečių kompanijos Gebr. Pfeiffer SE separatorių, gaminami kvarcinio smėlio miltai, kurių dalelių dydis iki 0,02 mm.

2008 m. pastatyta nauja moderni kvarcinio smėlio apdirbimo linija.

Įdiegus modernias technologijas, nebenaudojamos cheminės medžiagos flutuojant kvarcinį smėlį. Aukštos kokybės produkcija yra gaunama mechaniškai apdirbant smėlio smilteles. Sunkiųjų metalų ir organinės kilmės daleles iš kvarcinio smėlio pašalina spiraliniai separatoriai. Gamybinis pajėgumas - 120 tūkst. tonų per metus.

AB „Anykščių kvarcas“ - sėkmingai dirbanti įmonė Lietuvos ir Baltijos šalių rinkose. Įmonėje dirba 50 darbuotojų. Per metus iškasama ir perdirbama apie 80 tūkst. tonų kvarcinio smėlio. AB „Anykščių kvarcas“ yra Lietuvos stiklininkų asociacijos narys.

Visa informacija: akvarcas.lt

Patikima **medienos** tiekimo ir apdirbimo įmonė Anykščiuose

Jūsų patogumui galite įsigyti kokybiškos
skandinaviškos medienos gaminių:

Baldinės plokštės

Terasinės lentos

Fanera

Dvigubo pjovimo mediena

Obliuota konstrukcinė mediena

Vidaus ir lauko dailylentės

Malkos

Granulės

Briketai